

WORLD BANK GROUP

ทิศทางพัฒนาทักษะพื้นฐานชีวิต เพื่ออนาคตที่เข้มแข็งและยั่งยืนของประเทศ

ฉบับสรุป
สาระสำคัญ

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	3
บทสรุปสำหรับผู้บริหาร	4
1. คลื่นความเปลี่ยนแปลง...ที่ส่งแรงสะท้อนสู่ทุกชีวิต	8
2. “ทักษะชุดใหม่” ในโลกที่ไม่เหมือนเดิม	12
3. สำรวจระดับ “ทักษะพื้นฐานชีวิต” ของคนไทย	17
4. ขาดทักษะพื้นฐานชีวิต กระทบเศรษฐกิจอย่างไร	21
5. “พื้นที่เสี่ยง” อยู่ที่ไหน...ใครคือ “กลุ่มเปราะบาง”	25
6. แสงสว่างกลางวิกฤต	28
7. ปรับแต่งจุดไหน นโยบายจึง “ฉายแสง”	32
8. “กุญแจ 5 ดอก” สู่ทางออกที่ยั่งยืน	37
9. ประสานพลังสร้าง “สังคมแห่งการเรียนรู้”	41

คำนำ

เอกสารฉบับนี้เป็นการสรุปสาระสำคัญจากรายงานเรื่อง “ทิศทางพัฒนาทักษะพื้นฐานชีวิต เพื่ออนาคตที่เข้มแข็งและยั่งยืนของประเทศ” ซึ่งนำเสนองานวิจัยจากการสังเคราะห์เชิงนโยบาย ที่ได้รับมอบหมายจากกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) และธนาคารโลกผู้ดำเนินการ คือ กสศ. และมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ นำโดย รศ.ดร.ศุภชัย ศรีสุชาติ และ รศ.ดร.แก้วขวัญ ตั้งติพงศ์กุล จากคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มีบทบาทสำคัญในการออกแบบ จัดเตรียม และดำเนินการ รวมทั้งได้รับการสนับสนุนที่สำคัญจากสำนักงานสถิติแห่งชาติของประเทศไทย (สสช.) ตลอดจนผู้เกี่ยวข้อง อีกจำนวนมาก

รายงานฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ ประการแรก เพื่อแสดงขนาดของวิกฤตด้าน “ทักษะพื้นฐานชีวิต” (Foundational Skill) ที่ประเทศไทยกำลังเผชิญอยู่ ประการที่สอง เพื่อทบทวนสิ่งที่รัฐบาล สถาบันการศึกษาและฝึกอบรม และนายจ้าง ได้ดำเนินการเพื่อตอบโต้วิกฤตด้านทักษะ โดยการจัดเตรียมนโยบาย การนำเครื่องมือมาใช้ และการส่งมอบโปรแกรมที่จะช่วยส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะพื้นฐานชีวิต ประการที่สาม เพื่อให้ข้อเสนอแนะแก่ประเทศไทยในการสร้างระบบนิเวศเพื่อส่งเสริมการพัฒนาทักษะพื้นฐานชีวิตให้เกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ ครอบคลุม และยั่งยืน

ผลการวิเคราะห์ที่นำเสนอในรายงานฉบับนี้ มีที่มาจาก **โครงการสำรวจทักษะและความพร้อมของเยาวชนและประชากรวัยแรงงาน (ASAT)** ที่พัฒนาขึ้นโดยธนาคารโลกและ กสศ. รวมถึงได้รับการสนับสนุนจากพันธมิตรทางวิชาการ คือมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ โดยถือว่าการประเมินทักษะของผู้ใหญ่ในประเทศไทยในวงกว้าง ซึ่งได้ทำขึ้นเป็นครั้งแรก เพื่อวัดทักษะพื้นฐานชีวิตของบุคคลอายุ 15-64 ปี ในด้านทักษะการรู้หนังสือ ทักษะดิจิทัล และทักษะทางอารมณ์และสังคม

หวังเป็นอย่างยิ่งว่า เอกสารสรุปสาระสำคัญฉบับนี้จะทำหน้าที่สื่อสารให้ผู้กำหนดนโยบาย และนักการศึกษาในประเทศไทยได้ทราบถึงความจำเป็นเร่งด่วนที่จะต้องดำเนินการ เพื่อตอบโต้กับการที่ประเทศไทยมีสัดส่วนที่ใหญ่มากของเยาวชนและผู้ใหญ่ที่ยังไม่มีทักษะพื้นฐานชีวิตสำหรับที่จะเผชิญหน้ากับความท้าทายและใช้ประโยชน์จากโอกาสในศตวรรษที่ 21 ได้อย่างชัดเจนและตรงประเด็น

เพื่อนำไปสู่การประสานพลังและศักยภาพจากทุกฝ่าย ในการพัฒนาเด็ก เยาวชน และผู้ใหญ่ ให้มีทักษะพื้นฐานชีวิตที่หลากหลาย อันจะเป็นพลังสำคัญที่ช่วยผลักดันให้ประเทศไทยก้าวไปข้างหน้าได้อย่างยั่งยืน

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

ประเทศไทยเผชิญกับปัญหาวิกฤตด้านทักษะคล้ายกับหลาย ๆ ประเทศในภูมิภาคนี้ กล่าวคือ มีสัดส่วนที่ใหญ่มากของเยาวชนและผู้ใหญ่ที่มีทักษะพื้นฐานชีวิตต่ำกว่าเกณฑ์ (threshold level) กลุ่มคนเหล่านี้ไม่มีความสามารถในการอ่านหนังสือขั้นพื้นฐานและการคำนวณอย่างง่าย ๆ และไม่แสดงออกว่าจะสามารถมีส่วนร่วมกับผู้อื่นหรือเปิดกว้างรับแนวคิดใหม่ ๆ จำนวนเกือบสองในสาม (ร้อยละ 64.7) ของประชากรเยาวชนและผู้ใหญ่ในประเทศไทยมีทักษะพื้นฐานชีวิตในด้านการรู้หนังสือที่ต่ำกว่าเกณฑ์ ซึ่งหมายความว่า กลุ่มบุคคลเหล่านี้ไม่สามารถที่จะอ่านและเข้าใจข้อความสั้นเพื่อแก้ปัญหาง่าย ๆ เช่น การทำตามฉลากยา

ในขณะที่จำนวนสามในสี่ (ร้อยละ 74.1) ของประชากรเยาวชนและผู้ใหญ่มีทักษะพื้นฐานชีวิตด้านดิจิทัลที่ต่ำกว่าเกณฑ์ หมายความว่า กลุ่มบุคคลเหล่านี้ประสบปัญหาในการใช้อุปกรณ์ชี้ตำแหน่ง (pointing device) และแป้นพิมพ์ (keyboard) บนคอมพิวเตอร์พกพา และไม่สามารถทำงานง่าย ๆ เช่น การค้นหาราคาที่ถูกต้องของสินค้าจากเว็บไซต์ขายสินค้าออนไลน์ ยิ่งไปกว่านั้น ร้อยละ 30.3 ของเยาวชนและผู้ใหญ่มีทักษะพื้นฐานชีวิตทางอารมณ์และสังคมที่ต่ำกว่าเกณฑ์ ซึ่งหมายความว่า กลุ่มบุคคลเหล่านี้ไม่มีแนวโน้มที่จะคิดริเริ่มเพื่อสังคม หรือมีความกระตือรือร้นอยากรู้ อยากเห็น หรือมีจิตนาการ

การมีเยาวชนและผู้ใหญ่ที่มีทักษะต่ำกว่าเกณฑ์ในด้านการรู้หนังสือและด้านดิจิทัลในสัดส่วนที่ใหญ่ นั้น เป็นต้นทุนทางเศรษฐกิจที่ใหญ่มาก โดยมีมูลค่าถึง 3.3 ล้านล้านบาท หรือคิดเป็นร้อยละ 20.1 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ (Gross Domestic Product - GDP) ในปี พ.ศ. 2565 โดยเฉลี่ยแล้ว เยาวชนและผู้ใหญ่ซึ่งมีทักษะพื้นฐานชีวิตต่ำกว่าเกณฑ์สามารถสร้างผลผลิตในตลาดแรงงานได้น้อยกว่ากลุ่มที่มีทักษะสูงกว่าเกณฑ์ เป็นที่น่าสังเกตว่า กลุ่มที่มีทักษะพื้นฐานชีวิตด้านการรู้หนังสือต่ำกว่าเกณฑ์มีรายได้จากการทำงานเฉลี่ยต่อเดือนต่ำกว่ากลุ่มที่มีทักษะสูงกว่าเกณฑ์ถึง 6,324 บาท ช่องว่างของรายได้ที่เกิดจากการขาดทักษะนี้ถือว่าสูงมาก เนื่องจากประเทศไทยมีค่าเฉลี่ยรายได้ของครัวเรือนอยู่ที่เพียงประมาณ 27,352 บาทต่อเดือน ทั้งนี้ การคำนวณความสูญเสียทางเศรษฐกิจที่มีมูลค่าสูงถึง 3.3 ล้านล้านบาท หรือคิดเป็นร้อยละ 20.1 ของ GDP ในปี พ.ศ. 2565 นี้ เป็นการคำนวณเฉพาะจากความสูญเสียที่เกิดขึ้นจากรายได้ต่อเดือนที่ต่ำลงของการที่มีสัดส่วนที่ใหญ่ของกลุ่มเยาวชนและผู้ใหญ่ที่มีทักษะต่ำกว่าเกณฑ์ในด้านการรู้หนังสือและด้านดิจิทัล โดยมีมูลค่าดังกล่าวมีจำนวนสูงกว่างบประมาณภาครัฐ ประจำปี พ.ศ. 2565 (3.1 ล้านล้านบาท)

วิกฤตด้านทักษะนี้กระจุกตัวอยู่ในกลุ่มผู้ใหญ่ที่อายุค่อนข้างมาก (กลุ่มบุคคลที่มีอายุตั้งแต่ 40 ปีขึ้นไป) กลุ่มผู้ใหญ่ที่อายุน้อย (กลุ่มบุคคลที่มีอายุต่ำกว่า 40 ปี) ที่ไม่จบการศึกษาระดับสูง และกลุ่มผู้ที่อาศัยอยู่ในชนบททางภาคเหนือและภาคใต้ของประเทศไทย มีการกระจุกตัว

อย่างมากของกลุ่มประชากรที่มีทักษะพื้นฐานชีวิตต่ำกว่าเกณฑ์ ตัวอย่างเช่น ร้อยละ 80 ของผู้ใหญ่ที่อายุค่อนข้างมากแสดงทักษะด้านดิจิทัลที่ต่ำกว่าที่ควร และกว่าร้อยละ 60 ของผู้ใหญ่อายุน้อยและไม่จบการศึกษาขั้นสูงก็ยังคงแสดงทักษะในการอ่านหนังสือที่ต่ำกว่าที่ควร เมื่อเทียบกับร้อยละ 40 ของผู้ใหญ่อายุน้อยที่จบการศึกษาขั้นสูงที่มีทักษะต่ำกว่าที่ควร นอกจากนี้ สัดส่วนของเยาวชนและผู้ใหญ่ในชนบทที่มีแนวโน้มไม่เปิดรับแนวคิดใหม่ ๆ ก็ค่อนข้างสูง (ร้อยละ 33.0) เมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มเยาวชนและผู้ใหญ่ที่อยู่ในเมือง (ร้อยละ 27.1)

ในภาคเหนือ สัดส่วนของเยาวชนและผู้ใหญ่ที่มีทักษะการรู้หนังสือต่ำกว่าที่ควรอยู่ในระดับที่สูงมาก (ร้อยละ 89.0) ในขณะที่ สัดส่วนของเยาวชนและผู้ใหญ่ที่มีทักษะด้านดิจิทัลต่ำกว่าที่ควรในภาคใต้ก็สูงมากเช่นกัน (ร้อยละ 83.7)

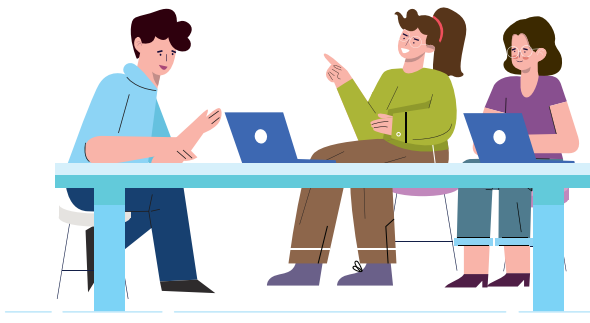
เป็นเรื่องน่ายินดีที่รัฐบาลไทยแสดงความมุ่งมั่นที่จะจัดการกับวิกฤตด้านทักษะพื้นฐานชีวิตนี้ โดยไม่เพียงแต่จะให้ความสำคัญกับทักษะพื้นฐานชีวิตในนโยบายของรัฐบาลเท่านั้น แต่ยังได้เริ่มดำเนินการอย่างชัดเจน เช่น การกำหนดมาตรฐานและการขับเคลื่อนการใช้เครื่องมือเพื่อช่วยสนับสนุนการเรียนรู้ ความสำคัญของการพัฒนาทักษะพื้นฐานชีวิตปรากฏอย่างเด่นชัดในเอกสารยุทธศาสตร์ของรัฐบาล แผนงาน และกรอบการดำเนินงาน ซึ่งเน้นการมีส่วนร่วมของกระทรวงและหน่วยงานต่าง ๆ ที่มีหน้าที่ความรับผิดชอบในการสนับสนุนการศึกษาและฝึกอบรมในทุก ๆ ระดับ ยิ่งไปกว่านั้น รัฐบาลได้เริ่มปรับเปลี่ยนเจตนารมณ์ที่ปรากฏในเอกสารไปสู่การปฏิบัติจริง โดยจัดทำมาตรฐานการเรียนรู้ทักษะพื้นฐานชีวิตสำหรับแต่ละระดับการศึกษาและฝึกอบรม รวมถึงมีการกำหนดคุณสมบัติมาตรฐานของอาชีพและวิชาชีพเพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาทักษะให้กับสถาบันฝึกอบรมและผู้เรียนเพื่อให้สามารถตอบสนองความต้องการของตลาดแรงงานและสังคม นอกจากนี้ รัฐบาลยังได้จัดเตรียมเครื่องมือเพื่อส่งเสริมการพัฒนาทักษะของผู้เรียน รวมไปถึงหลักสูตรฐานสมรรถนะและเครื่องมือสำหรับการเรียนการสอนที่เกี่ยวข้อง นอกเหนือไปจากนี้ ยังมีการให้สิทธิประโยชน์ทางภาษีเพื่อกระตุ้นให้นายจ้างเพิ่มการลงทุนในกิจกรรมการฝึกอบรมให้แก่พนักงานของตน

รายงานฉบับนี้ได้นำเสนอข้อเสนอแนะ 5 ข้อ สำหรับรัฐบาลไทยที่จะช่วยพัฒนาศักยภาพของระบบการศึกษาและการฝึกอบรมเพื่อให้สามารถส่งเสริมการพัฒนาทักษะพื้นฐานชีวิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ ครอบคลุม และยั่งยืน ข้อเสนอแนะเหล่านี้จะต่อยอดจากการดำเนินการในปัจจุบัน และช่วยลดช่องว่างทางทักษะ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สำหรับกลุ่มที่เปราะบางที่สุดในสังคมไทย

1. พัฒนาแนวทางเชิงกลยุทธ์เพื่อให้ให้นักการศึกษาเข้าใจและสามารถตอบสนองต่อวิกฤตด้านทักษะได้ดียิ่งขึ้น โดยแสดงลักษณะของช่องว่างทางทักษะ (skill gap) จากการวินิจฉัยด้านอุปทานของทักษะ (skill supply); จัดเตรียมและเผยแพร่โปรแกรมที่มีผลลัพธ์เชิงประจักษ์ (evidence-based programs); จัดทำกรอบอ้างอิงโดยใช้มาตรฐานการเรียนรู้ที่มีรายละเอียดและมีความสอดคล้องกันในแต่ละระดับพัฒนาการและโครงสร้างของทักษะพื้นฐานชีวิต เพื่อให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกคนสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้

2. พัฒนาประสิทธิภาพและความครอบคลุมของการส่งมอบการเรียนรู้แบบกระจายอำนาจ โดยจัดตั้งหน่วยประสานงานในระดับจังหวัด; ให้การรับรองการลงทุนที่เพียงพอสำหรับการพัฒนาเด็กปฐมวัย; และใช้ประโยชน์จากจุดแข็งของภาคเอกชน
3. ดำเนินการใช้เครื่องมือนวัตกรรมเพื่อช่วยพัฒนาการสอนและการเรียนรู้ โดยขับเคลื่อนเครื่องมือสำหรับการสังเกตการณ์ห้องเรียนเพื่อเพิ่มความสามารถในการสอนของครูในชั้นเรียน และริเริ่มให้มีการทำบัญชีการเรียนรู้สำหรับแต่ละบุคคล (individual learning accounts - ILA) เพื่อให้กลุ่มที่เปราะบางสามารถเพิ่มพูนทักษะเดิมที่มีอยู่แล้ว (upskill) และสร้างทักษะใหม่ (reskill) โดยไม่คำนึงถึงสถานะการจ้างงาน
4. เพิ่มประสิทธิภาพการรับรองคุณภาพ โดยรับรองให้บุคลากรครูฝึกฝนเพื่อเพิ่มความสามารถในการประเมินและพัฒนาทักษะพื้นฐานชีวิตของผู้เรียนผ่านโปรแกรมพัฒนาวิชาชีพครู; และกำหนดให้มีการพัฒนาความสามารถอย่างต่อเนื่อง เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของขั้นตอนการต่ออายุใบอนุญาตประกอบวิชาชีพครู
5. ใช้ประโยชน์จากพลังของการรณรงค์เผยแพร่ข้อมูล โดยเลือกบุคคลที่เหมาะสม (เช่น ตัวแทนจากในท้องถิ่น และผู้เชี่ยวชาญ) เพื่อสื่อสารข้อมูลที่เหมาะสมและสัมพันธ์กับกลุ่มเป้าหมาย (เช่น ผลประโยชน์ต่อการหารายได้ที่ส่งผลมาจากการพัฒนาทักษะพื้นฐานชีวิตด้านการรู้หนังสือ ดิจิทัล และทักษะทางอารมณ์และสังคม)

ในระยะยาว ประเทศไทยจำเป็นต้องมี **การสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ (establishing a learning society)** โดยแนวทางในอนาคตสำหรับรัฐบาลไทย คือ การจัดทำ **“สัญญาประชาคมสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ (social pact towards a learning society)”** เพื่อนำพาผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียทุกคนให้เข้ามามีส่วนร่วมกันประสานความพยายามผ่านจิตวิญญาณของการแบ่งปันความรับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมาย (responsibility) และความรับผิดชอบต่อผลของการกระทำ (accountability) โดยก้าวแรก คือ การร่วมกันสร้างวิสัยทัศน์ร่วม (shared vision) ความมุ่งมั่นที่จะลงมือดำเนินการของผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย ดัชนีชี้วัดความสำเร็จเพื่อติดตามความก้าวหน้า และการรายงานผลต่อสาธารณะ เพื่อให้เจตนารมณ์ร่วมกันในการพัฒนาเด็ก เยาวชน และผู้ใหญ่ ให้มีทักษะพื้นฐานชีวิตที่หลากหลายเพียงพอที่จะเป็นพลังสำคัญที่ช่วยผลักดันให้ประเทศก้าวไปข้างหน้าได้อย่างยั่งยืน เกิดขึ้นได้จริง

โอกาส และ ความท้าทาย

1.

คลื่นความเปลี่ยนแปลงที่ส่งแรงสะท้อนสู่ทุกชีวิต

เราทุกคนกำลังดำเนินชีวิตร่วมกันอยู่ในโลกยุค “ศตวรรษที่ 21” ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่คลื่นเคล้ากันไประหว่างความเจริญก้าวหน้าทางด้านความรู้และเทคโนโลยี กับความผันผวนและความเสี่ยงภัยที่ยากจะคาดเดา นานัปการ

ต่อไปนี้เป็น “โอกาส” และ “ความท้าทาย” ที่มีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตของคนไทยนับจากวันนี้เป็นต้นไป...

โอกาส: สิ่งที่จะส่งผลให้ประเทศไทยเจริญรุ่งเรืองในศตวรรษที่ 21

ความคิดริเริ่มและแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงจำนวนมากกำลังสร้างหน้าต่างแห่งโอกาสที่น่าสนใจสำหรับรัฐบาลไทย ในการสร้างความก้าวหน้าที่สำคัญ เพื่อส่งเสริมผลิตภาพแรงงาน นวัตกรรม และการเติบโต

เศรษฐกิจชีวภาพ เศรษฐกิจหมุนเวียน และเศรษฐกิจสีเขียว (Bio-Circular-Green Economy: BCG): เป็นโครงการที่ริเริ่มโดยรัฐบาลไทย (ปีพ.ศ.2564-2569) โมเดลนี้ใช้ประโยชน์จากความอุดมสมบูรณ์ของประเทศไทยในด้านความหลากหลายทางธรรมชาติและวัฒนธรรม ภูมิศาสตร์ และกิจกรรมทางการเกษตร โดยมุ่งส่งเสริมอุตสาหกรรม 4 ประเภท ได้แก่ (1) การเกษตรและอาหาร (2) สุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดี (3) อุตสาหกรรมพลังงานชีวภาพ วัสดุชีวภาพ และเคมีชีวภาพ (4) การท่องเที่ยวและเศรษฐกิจสร้างสรรค์

การเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัล: นวัตกรรมทางเทคโนโลยีที่พัฒนาอย่างรวดเร็วซึ่งเป็นรากฐานของการปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งที่สี่ (เช่น ข้อมูลขนาดใหญ่ อินเทอร์เน็ตในทุกสิ่ง (IoT) AI วิทยาการหุ่นยนต์ และการแปลงเป็นดิจิทัล) กำลังเปลี่ยนแปลงวิธีการทำงาน เรียนรู้ และจัดการชีวิตประจำวันของแต่ละคน ควบคู่กับการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการทำงาน พนักงานจึงต้องเร่งพัฒนาทักษะในการจัดการและใช้ประโยชน์จากการเปลี่ยนแปลงนี้

ลักษณะงานที่เปลี่ยนแปลงไป: ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีนำมาซึ่งโอกาสสำหรับนวัตกรรมและแนวทางไปสู่การสร้างงาน รูปแบบธุรกิจ และวิธีการใหม่ในการผลิตและการสนับสนุนสินค้าและบริการ ผลกระทบจากเทคโนโลยีต่อตลาดแรงงานกำลังกำหนดนิยามใหม่ และเปลี่ยนรูปแบบวิธีการทำงานของผู้คน รวมถึงเรียกร้องทักษะที่นายจ้างแสวงหาให้เร็วกว่าที่เคยเป็นมา

พลังสร้างสรรค์ (Soft power): หมายถึง ความสามารถในการสร้างอิทธิพลกับผู้อื่นด้วยคุณค่าทางวัฒนธรรมและสังคม ที่สามารถสร้างแรงบันดาลใจให้ผู้อื่นทำตาม เมื่อมองไปข้างหน้า ประเทศไทยกำลังมองหาเยาวชนและผู้ใหญ่ที่สามารถผลักดันพลังสร้างสรรค์ให้กำเนิดขึ้นและเผยแพร่ออกไป จึงเป็นสิ่งจำเป็นที่ผู้คนจะต้องชื่นชมกับคุณค่าของท้องถิ่น มีใจเปิดรับสิ่งใหม่ ๆ นวัตกรรม และมีความสามารถในการสื่อสาร

ระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก (Eastern Economic Corridor: EEC): มีจุดมุ่งหมายเพื่อขับเคลื่อนประเทศไทยในฐานะชุมพลังการผลิตทางอุตสาหกรรม และยกระดับการบูรณาการทางเศรษฐกิจทั่วภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก 3 จังหวัด ได้แก่ ระยอง ชลบุรี และฉะเชิงเทรา ให้เป็นศูนย์กลางการผลิตและบริการทางเทคโนโลยี รัฐบาลไทยกำลังส่งเสริมให้ EEC เป็นเครื่องมือในการเติบโตสำหรับคนรุ่นใหม่ และกำลังเสนอสิ่งจูงใจในการลงทุน

ไทยแลนด์ 4.0: เป็นแผนการเปลี่ยนแปลงระยะยาวที่เริ่มต้นในปี 2561 เพื่อสร้างเศรษฐกิจล้ำสมัยและสังคมแห่งคุณค่าที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม เทคโนโลยี และโครงสร้างพื้นฐานชั้นสูง มุ่งเน้นไปที่ 10 อุตสาหกรรมหรือกลุ่มธุรกิจ และนโยบาย 6 ด้านที่การลงทุนจะเป็นศูนย์กลาง ได้แก่ ความสามารถในการแข่งขัน ทุนมนุษย์ ความสมานฉันท์ทางสังคม การพัฒนาที่ยั่งยืน ความมั่นคงของชาติ และการปรับสมดุลภาครัฐ เสาหลักทุนมนุษย์ รวมทั้งส่งเสริมการค้าและนวัตกรรมที่เพิ่มขึ้นด้วยการกระชับความร่วมมือกับประเทศสมาชิกอาเซียน

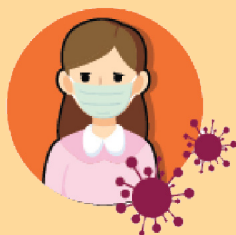

ความท้าทาย: ปัญหาเรื้อรังที่ยังมองไม่เห็นทางออก สมทบด้วยความเสี่ยงใหม่ ๆ ที่ยากจะป้องกันหรือหลีกเลี่ยง

โรคอุบัติใหม่: เช่น กรณีวิกฤตโควิด-19 นำมาซึ่งความท้าทายที่ไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อนต่อเศรษฐกิจโลก และเปลี่ยนวิธีดำเนินธุรกิจอย่างมีนัยสำคัญ สร้างแนวโน้มที่ไม่แน่นอนสำหรับตลาดแรงงาน และเร่งให้ลักษณะงานเปลี่ยนแปลงไป ประชากรทั้งหมดได้รับผลกระทบ ไม่เพียงในด้านสุขภาพกายที่ร้ายแรงเท่านั้น แต่ยังรวมถึงสุขภาพจิตอีกด้วย มีการประเมินว่าประเทศไทยสูญเสียรายได้ประชาชาติกว่า 2.2 ล้านล้านบาทในปี 2563

ประชากรสูงอายุ: ในปี 2564 ประเทศไทยได้รับการจัดอันดับให้เป็นประเทศที่มีประชากรสูงอายุเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วเป็นอันดับสามของโลก ส่วนในปี 2593 คาดว่าสัดส่วนของประชากรที่มีอายุ 65 ปีขึ้นไป จะสูงถึงประมาณร้อยละ 51.1 ของประชากรทั้งหมด แนวโน้มเหล่านี้อาจส่งผลกระทบต่อการเติบโตทางเศรษฐกิจ จึงมีความจำเป็นที่จะต้องเพิ่มผลิตภาพของแรงงานไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งแรงงานที่มีทักษะและคุณสมบัติด้านหรือที่ยังว่างงาน

ความยากจนในชนบท: ความยากจนในประเทศไทยเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยคนยากจนส่วนใหญ่ร้อยละ 79 ยังคงอยู่ในพื้นที่ชนบทและอยู่ในครัวเรือนเกษตรกรรม อัตราความยากจนในปี 2563 ในพื้นที่ชนบทสูงกว่าในเขตเมืองถึงร้อยละ 3 และมีคนจนในชนบทมากกว่าคนจนในเมืองเกือบ 2.3 ล้านคน ความยากจนในเด็กมีแนวโน้มที่จะสูงขึ้นในพื้นที่ชนบทเมื่อเทียบกับเขตเมือง และประมาณร้อยละ 38 ของเด็กยากจนหลายมิติอาศัยอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ การแพร่ระบาดของโควิด-19 มีแนวโน้มที่จะส่งผลกระทบระยะยาวต่อเศรษฐกิจในชนบทของประเทศไทย โดยร้อยละ 70 ของครัวเรือนรายงานว่า รายได้ของพวกเขาลดลงตั้งแต่เดือนมีนาคม 2563 เป็นต้นมา

ความไม่เท่าเทียมกันทางรายได้: ความไม่เท่าเทียมกันของรายได้และความเหลื่อมล้ำยังคงมีอยู่ทั่วประเทศไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งระหว่างประชากรในเมืองและชนบท โดยพื้นที่ความยากจนที่เหลือน้อยในจังหวัดภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้ ทั้งนี้ ประเทศไทยมีอัตราความไม่เท่าเทียมกันทางรายได้สูงที่สุดในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และแปซิฟิก โดยรายได้เฉลี่ยต่อเดือนของครัวเรือนในชนบทคิดเป็นประมาณร้อยละ 68 ของครัวเรือนในเมือง กลุ่มเปราะบางที่มีความเสี่ยงสูงสุดทางเศรษฐกิจ ได้แก่ แรงงานนอกระบบ แรงงานข้ามชาติ และผู้พลัดถิ่น โดยครึ่งหนึ่งทำงานในภาคเกษตรกรรม ส่วนที่เหลือเป็นส่วนหนึ่งของแรงงานนอกระบบ

การเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศและความท้าทายด้านสิ่งแวดล้อม: การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศเป็นปรากฏการณ์ระดับโลกที่จะส่งผลกระทบอย่างมากต่อการจ้างงาน การเติบโต และการกระจายรายได้ รวมทั้งเพิ่มความถี่และความรุนแรงของน้ำท่วม ภัยแล้ง เหตุการณ์สภาพอากาศที่รุนแรง ระดับน้ำทะเลสูงขึ้น และความผันผวนของอุณหภูมิ

ภัยทางธรรมชาติ: ในช่วง 30 ปีที่ผ่านมา ประเทศไทยต้องเผชิญกับภัยพิบัติทางธรรมชาติหลายครั้ง ทั้งยังมีแนวโน้มที่ความเสี่ยงและความถี่จะเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะน้ำท่วมและภัยแล้ง ภัยพิบัติทางธรรมชาติเหล่านี้จะส่งผลกระทบต่อสุขภาพของมนุษย์ ความมั่นคงทางอาหาร การเกษตร ระบบนิเวศ พลังงาน และภาคส่วนสำคัญอื่น ๆ ในขณะที่แผนในอนาคตของประเทศไทยได้รวมถึงการใช้ประโยชน์จากธรรมชาติ เช่น พลังงานหมุนเวียน เทคโนโลยีดิจิทัล ยานพาหนะไฟฟ้า และพลังงานสะอาด ดังนั้น ผลกระทบร้ายแรงที่อาจเกิดขึ้นจากภัยพิบัติทางธรรมชาติจึงจะมีผลกระทบต่อตลาดแรงงาน เศรษฐกิจ และสังคม ตามไปด้วย

2.

"ทักษะชุดใหม่" ในโลกที่ไม่เหมือนเดิม

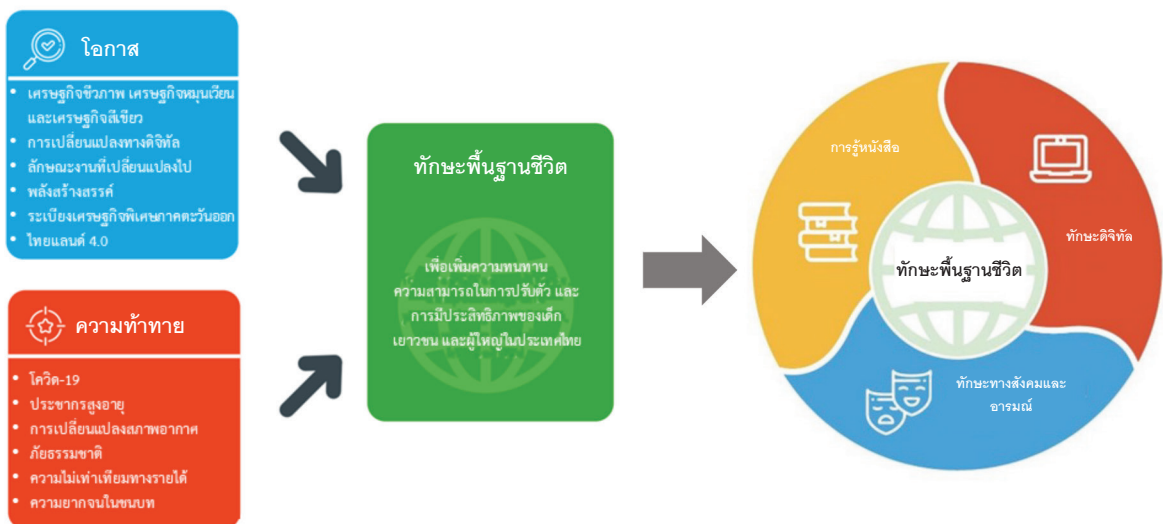
โอกาสและความท้าทายดังกล่าวข้างต้นกำลังเปลี่ยนแปลงตลาดแรงงานของประเทศไทยอย่างมีนัยสำคัญ และกำหนดทักษะชุดใหม่ที่เป็นสำหรับพนักงานที่มีประสิทธิภาพและความคิดสร้างสรรค์

เศรษฐกิจและลักษณะของงานที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของประเทศไทย ที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรมทางเทคโนโลยี และความปรารถนาที่จะสร้างความยั่งยืนและเศรษฐกิจที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ล้วนแต่ต้องการทักษะอันหลากหลาย ที่สามารถช่วยให้ผู้คนสามารถรับมือ ปรับตัว และเรียนรู้งานใหม่อย่างรวดเร็ว

นอกจากนี้ คนไทยยังจำเป็นต้องมีความยืดหยุ่นทางอารมณ์ เพื่อสามารถรองรับการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตและรูปแบบการทำงานที่คาดเดาไม่ได้

สิ่งเหล่านี้คือ “ทักษะพื้นฐานชีวิต” (Foundational Skill) ที่จะช่วยให้คนไทยได้รับประโยชน์จาก “โอกาส” และเผชิญหน้ากับ “ความท้าทาย” ในโลกยุคศตวรรษที่ 21 ไปพร้อมกันได้อย่างสมดุล

รูปที่ 1 โอกาสและความท้าทายในโลกยุคใหม่ที่ทำให้ “ทักษะพื้นฐานชีวิต” มีความสำคัญ

ทักษะพื้นฐานชีวิตประกอบด้วย 3 องค์ประกอบหลักที่เชื่อมโยงกัน ได้แก่
(1) ทักษะการรู้หนังสือ (2) ทักษะดิจิทัล และ (3) ทักษะทางอารมณ์และสังคม

- **ทักษะการรู้หนังสือ** (หรืออ่านออกเขียนได้) หมายถึง ความสามารถในการประเมิน ใช้ และเข้าใจกับข้อความตัวอักษร เพื่อมีส่วนร่วมในสังคม บรรลุเป้าหมาย และพัฒนาความรู้และศักยภาพของตน
ทักษะการรู้หนังสือประกอบด้วยประเด็นหลัก 6 เรื่อง ได้แก่ การทำความเข้าใจ การประเมิน การใช้งาน การมีส่วนร่วม การเข้าร่วม การบรรลุเป้า และการพัฒนา
- **ทักษะดิจิทัล** หมายถึง ความสามารถในการจัดการ ทำความเข้าใจ และประเมิน ความเกี่ยวข้องของข้อมูลอย่างเหมาะสมผ่านเทคโนโลยีดิจิทัลสำหรับการทำงานและการใช้ชีวิตประจำวัน
ทักษะดิจิทัลประกอบด้วยประเด็นหลัก 2 เรื่อง ได้แก่ การใช้งานเครื่องมือซอฟต์แวร์ ดิจิทัล และการเข้าใจข้อมูล (data)
- **ทักษะทางอารมณ์และสังคม** หมายถึง ความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่น ดูแลผู้อื่น จัดการอารมณ์ บรรลุเป้าหมาย และสำรวจขอบเขตใหม่สำหรับการทำงานและการใช้ชีวิตประจำวัน
ทักษะทางอารมณ์และสังคมประกอบด้วยประเด็นหลัก 5 เรื่อง ได้แก่ การมีส่วนร่วม กับผู้อื่น การเข้าใจผู้อื่น การจัดการอารมณ์ การทำงานเพื่อไปสู่จุดหมาย และการค้นพบสิ่งใหม่

รูปที่ 2 ขอบเขตของทักษะพื้นฐานชีวิต

ทักษะการรู้หนังสือ

การทำความเข้าใจ
ความสามารถในการเข้าใจความหมายของคำหรือความของบทสนทนาขนาดยาว

การประเมิน
ความสามารถในการประเมินว่าข้อความหนึ่งเหมาะสมกับงานและให้ข้อมูลที่ต้องการหรือเปล่า

การใช้งาน
ความสามารถในการใช้ข้อมูลและความคิดในข้อความเพื่องานในมือหรือสนับสนุนหรือเปลี่ยนความเชื่อ

การมีส่วนร่วม
ความสามารถในการอ่านข้อความเพื่อทำงานหรือเพื่อความบันเทิง

การเข้าร่วม
ความสามารถในการใช้ข้อความเพื่อมีส่วนร่วมในชุมชนและสภาพแวดล้อมทางสังคม

การบรรลุเป้า
ความสามารถในการใช้ข้อความเพื่อตอบสนองความต้องการต่าง ๆ ทั้งการเอาตัวรอดเบื้องต้นเพื่อความพึงพอใจส่วนบุคคล และการพัฒนาทางการทำงาน

การพัฒนา
ความสามารถในการมีส่วนร่วมในการเรียนรู้เพื่อพัฒนาชีวิต

ทักษะดิจิทัล

การใช้งานเครื่องมือซอฟต์แวร์ดิจิทัล
ความสามารถในการใช้เมาส์และคีย์บอร์ดเพื่อใช้งานเบื้องต้น เช่น การ ก๊อปปี้ข้อความ

การเข้าใจข้อมูลและดาต้า
ความสามารถในการหาและประมวลผลข้อมูลในบริบทที่หลากหลาย ทั้งงาน สุขภาพ และการเงิน

ทักษะด้านอารมณ์และสังคม

การมีส่วนร่วมกับคนอื่น
ความสามารถในการเข้ากันและสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่น

การเข้าใจผู้อื่น
ความสามารถในการเสริมสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่น โดยการแสดงความสนใจ นับถือ และการสนับสนุน

การจัดการอารมณ์
ความสามารถในการตระหนักถึงอารมณ์ของตนเอง การก้าวข้ามผ่านความยากลำบากและเดินหน้า

การทำงานเพื่อนำไปสู่เป้าหมาย
ความสามารถในการตั้งเป้าหมายเพื่อสามารถบรรลุได้ มีวินัยและมุ่งมั่นเพื่อบรรลุเป้าหมาย

การค้นหสิ่งใหม่
ความสามารถในการขยายมุมมองความคิดหาความรู้ใหม่ และเข้าใจมุมมองใหม่ ๆ

ทักษะพื้นฐานชีวิตทั้ง 3 องค์ประกอบนี้เป็นทักษะที่จะช่วยพัฒนาความสามารถของบุคคลให้ก้าวไปข้างหน้า เพื่อให้สามารถแก้ปัญหาที่เข้ามาในชีวิตประจำวันของมนุษย์ ท่ามกลางโลกยุคใหม่ที่มีความซับซ้อนกว่ายุคใด ๆ ที่เคยผ่านมา

ตัวอย่างเช่น

- การค้นหาและเลือกสินค้าเพื่อการอุปโภคบริโภคจากเว็บไซต์
- ความเข้าใจและความสามารถที่จะทำตามคำสั่งในหลากหลาย
- การระดมความคิดกับเพื่อนร่วมงานเพื่อจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้นในที่ทำงาน ฯลฯ

ทักษะพื้นฐานชีวิตเป็นทักษะที่มีความเกี่ยวพันกับการทำงานในทุก ๆ อาชีพ สามารถนำมาใช้ได้กับทุก ๆ สถานการณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิต ในสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรมและภูมิศาสตร์ที่หลากหลาย

และตลอดช่วงชีวิตของเราทุกคน...

วิกฤตด้านทักษะพื้นฐานชีวิต ในประเทศไทย

3.

สำรวจระดับ "ทักษะพื้นฐานชีวิต" ของคนไทย

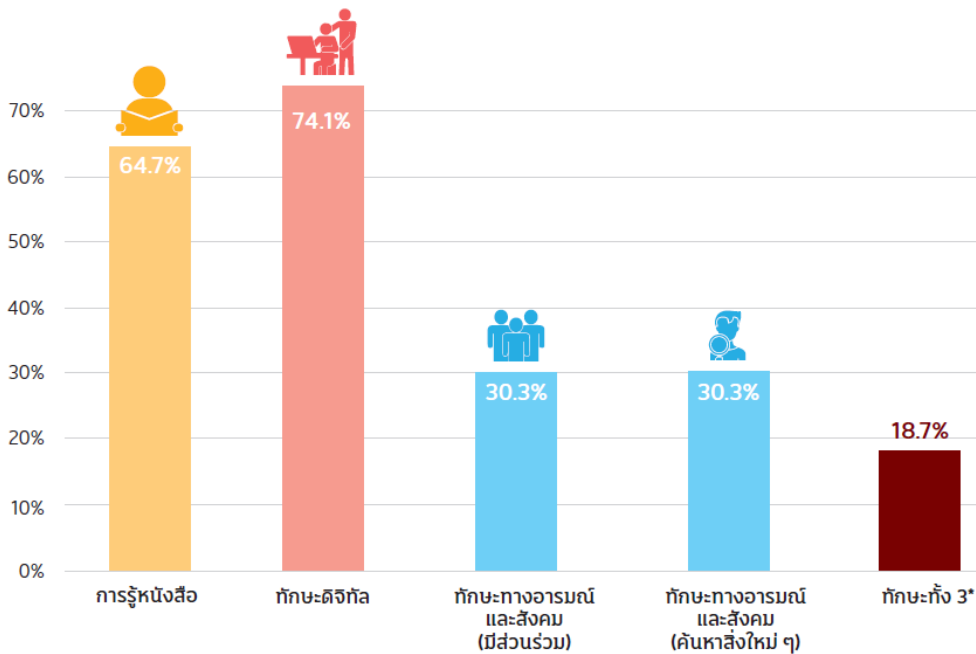
เนื่องด้วย “ทักษะพื้นฐานชีวิต” กลายเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตของคนไทยทุกคน โดยไม่เลือกยากดีมีจน ดังนั้น การสำรวจสถานการณ์ในเรื่องนี้เป็นครั้งแรกในประเทศไทยจึงเกิดขึ้นในปี พ.ศ.2565 โดยความร่วมมือระหว่างธนาคารโลกและกองทุนเพื่อความเท่าเทียมด้านการศึกษา (กสศ.)

การประเมินทักษะพื้นฐานชีวิตในครั้งนี้มีการประเมินทั้ง 3 องค์ประกอบ คือ (1) ทักษะการรู้หนังสือ (2) ทักษะดิจิทัล และ (3) ทักษะทางอารมณ์และสังคม โดยมุ่งที่กลุ่มเยาวชนและผู้ใหญ่ อายุ 15-64 ปี ใน 6 ภูมิภาค ได้แก่ กรุงเทพมหานคร ภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคใต้ และ EEC

ผลการสำรวจทักษะและความพร้อมของเยาวชนและประชากรวัยแรงงาน (ASAT) ในประเทศไทย ในปี 2565 ดังกล่าว ได้สะท้อนภาพให้เห็นอย่างชัดเจนว่า

ประเทศไทยได้ก้าวเข้าสู่ภาวะวิกฤตด้านทักษะแล้ว...

รูปที่ 3 สัดส่วนของเยาวชนและผู้ใหญ่ที่แสดงทักษะต่ำกว่าระดับเกณฑ์ของทักษะพื้นฐานชีวิต (ASAT 2565)¹

ที่มา: Miyamoto และ Sarzosa

¹ Miyamoto, Koji, and Miguel Sarzosa. Forthcoming. “Measuring the Gaps in Adult Skills in Thailand”.

ข้อสรุปดังกล่าวมีที่มาจากข้อเท็จจริง 3 ประเด็น ต่อไปนี้

ประเด็นที่หนึ่ง เยาวชนและผู้ใหญ่จำนวนมากเกินครึ่งขาดความสามารถด้านการอ่าน และการใช้คอมพิวเตอร์ขั้นพื้นฐาน

คำกล่าวที่ว่า **“ประเทศไทยกำลังเผชิญกับวิกฤตด้านทักษะ”** ไม่เกินจริง เมื่อพิจารณาจาก สัดส่วนของเยาวชนและผู้ใหญ่จำนวนมากที่มีความสามารถต่ำกว่าเกณฑ์ (threshold level) ในการรู้ หนังสือและทักษะด้านดิจิทัล ทั้งที่ทักษะเหล่านี้เป็นตัวขับเคลื่อนหลักของตลาดแรงงานและผลลัพธ์ ทางสังคมในระดับบุคคล ตลอดจนการเติบโตทางเศรษฐกิจในระดับประเทศ

- **จำนวนเกือบสองในสาม (ร้อยละ 64.7)** ของประชากรเยาวชนและผู้ใหญ่ในประเทศไทย มีทักษะพื้นฐานชีวิตในการรู้หนังสือที่ต่ำกว่าเกณฑ์ ซึ่งหมายความว่า กลุ่มบุคคลเหล่านี้ ไม่สามารถที่จะอ่านและเข้าใจข้อความสั้นเพื่อแก้ปัญหาอย่างง่าย ๆ เช่น การทำตามฉลากยา
- **ในขณะที่จำนวนสามในสี่ (ร้อยละ 74.1)** ของประชากรเยาวชนและผู้ใหญ่มีทักษะ พื้นฐานชีวิตด้านดิจิทัลที่ต่ำกว่าเกณฑ์ หมายความว่า กลุ่มบุคคลเหล่านี้ประสบปัญหา ในการใช้อุปกรณ์ชี้ตำแหน่ง (pointing device) และแป้นพิมพ์ (keyboard) บนคอมพิวเตอร์ พกพา และไม่สามารถทำงานง่าย ๆ เช่น การค้นหาราคาที่ถูกต้องของสินค้าจากเว็บไซต์ ขายสินค้าออนไลน์
- **จากข้อจำกัดด้านทักษะการอ่านและดิจิทัล ส่งผลให้เยาวชนและผู้ใหญ่กลุ่มใหญ่ ไม่สามารถแก้ปัญหาขั้นพื้นฐานได้** โดยร้อยละ 22.8 ของเยาวชนและผู้ใหญ่ที่มีระดับ ความรู้ในการอ่านและทักษะดิจิทัลต่ำกว่าเกณฑ์ทักษะพื้นฐานชีวิต แทบจะไม่สามารถอ่าน และทำความเข้าใจข้อความสั้น ๆ เพื่อเสาะหาข้อมูล เช่น ราคาค่าบริการโทรศัพท์มือถือ ร้อยละ 24.2 ไม่สามารถใช้เมาส์เพื่อคลิกออนไลน์ได้ด้วยความแม่นยำ หรือใช้แป้นพิมพ์เพื่อ พิมพ์ข้อมูลพื้นฐาน เช่น ชื่อและที่อยู่ เป็นต้น

การพบกลุ่มผู้ที่มีทักษะน้อยในด้านการรู้หนังสือและด้านดิจิทัลว่ามีสัดส่วนอยู่ในระดับสูง ถือได้ว่าเป็นสัญญาณแห่งวิกฤตด้านทักษะพื้นฐานชีวิตในระดับประเทศ เพราะสะท้อนให้เห็นว่า คนไทย ส่วนใหญ่ไม่สามารถที่จะทำงานที่ต้องใช้การอ่านและทักษะด้านดิจิทัลให้ลุล่วงได้ แม้กระทั่งในระดับ พื้นฐานที่สุด

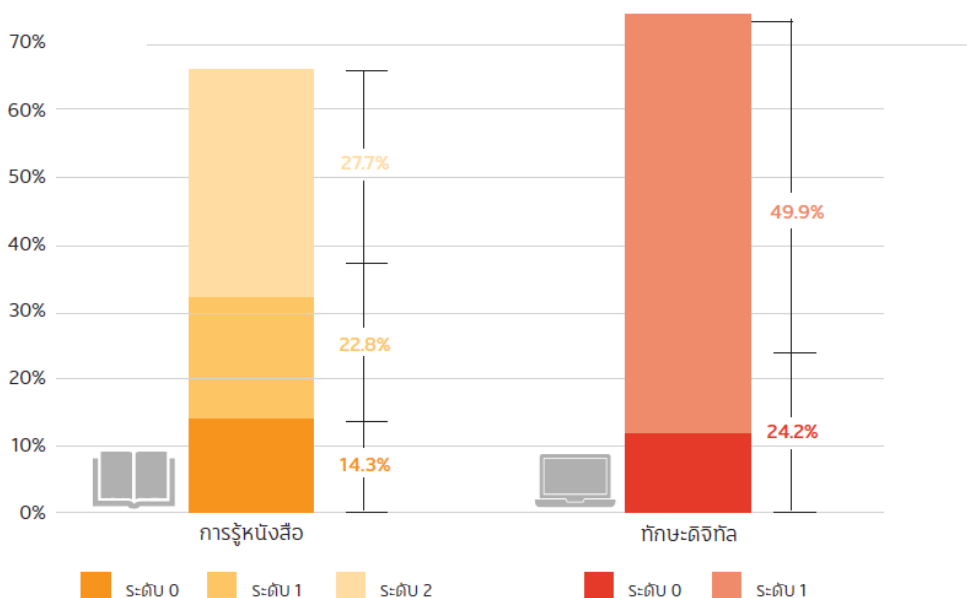

ประเด็นที่สอง เยาวชนและผู้ใหญ่จำนวนมากประเมินว่าตนเองมีความสามารถทางสังคมและอารมณ์ในระดับต่ำ

- ร้อยละ 30.3 ของเยาวชนและผู้ใหญ่แสดงทักษะระดับต่ำของเกณฑ์ทักษะด้านอารมณ์และสังคม ในหัวข้อ “การมีส่วนร่วมกับผู้อื่น” หมายความว่า โดยเฉลี่ยแล้วพวกเขาคิดว่าพวกเขาไม่มีแนวโน้มที่จะมีการริเริ่มทางสังคมและมีความกระตือรือร้น
- ในหัวข้อ “การค้นพบสิ่งใหม่” พบว่า เยาวชนและผู้ใหญ่ในสัดส่วนเท่า ๆ กัน ยังแสดงทักษะทางอารมณ์และสังคมที่ต่ำกว่าระดับเกณฑ์ (ร้อยละ 30.3) หมายความว่า พวกเขาไม่คิดว่าตัวเองเปิดกว้าง อยากรู้ อยากเห็น และมีจินตนาการ

การที่เยาวชนและผู้ใหญ่จำนวนมากไม่มีแนวโน้มที่จะ “มีส่วนร่วมกับผู้อื่น” และ “ทำการค้นพบสิ่งใหม่” สะท้อนถึงวิกฤตในประเด็นที่สอง เพราะการมีส่วนร่วม ความคิดสร้างสรรค์ และการเปิดกว้างต่อความคิดและกระบวนการใหม่ ๆ เป็นลักษณะสำคัญที่ช่วยผู้คนให้รับมือและประสบความสำเร็จในที่ทำงานสมัยใหม่ นอกจากนี้ ทักษะทางอารมณ์และสังคมยังช่วยให้บุคคลสามารถผ่านพ้นความไม่แน่นอน ความเสี่ยง และความตึงเครียดในชีวิตประจำวันได้

รูปที่ 4 สัดส่วนของเยาวชนและประชากรวัยแรงงานที่มีระดับทักษะพื้นฐานชีวิตต่ำกว่าเกณฑ์ (ทักษะการรู้หนังสือและทักษะดิจิทัล)

ที่มา: Miyamoto และ Sarzosa

ประเด็นที่สาม ร้อยละ 18.7 ของเยาวชนและผู้ใหญ่ในประเทศไทย มีระดับทักษะพื้นฐานชีวิตต่ำกว่าเกณฑ์ทั้ง 3 ด้าน (การรู้หนังสือ ดิจิทัล และทักษะทางอารมณ์และสังคม)

ถ้าฟังเพียงทักษะด้านใดด้านหนึ่งไม่ผ่านเกณฑ์ระดับพื้นฐานก็ถือเป็นข้อเสียเปรียบสำหรับบุคคลนั้นมากพออยู่แล้ว ดังนั้น การที่ทักษะทั้ง 3 ด้านไม่ผ่านเกณฑ์ทั้งหมด จึงยิ่งนับเป็นข้อเสียเปรียบที่ร้ายแรง เนื่องจากทักษะต่าง ๆ นั้นส่งเสริมซึ่งกันและกัน และหากบุคคลใดไม่มีทักษะใดทักษะหนึ่งที่เพียงพอ ทักษะอื่น ๆ ยังสามารถช่วยเติมเต็มช่องว่างจากวิกฤตด้านทักษะนั้นได้

แต่การขาดทักษะหลาย ๆ ด้านนั้น หมายความว่าบุคคลนั้นแทบจะไม่สามารถทำอะไรด้วยตนเองได้เลย และมีแนวโน้มว่าจะเหลือเพียงตัวเลือกที่จำเป็นต้องพึ่งพาผู้อื่นเพื่อชดเชยวิกฤตด้านทักษะเท่านั้น

- ผลการสำรวจทักษะและความพร้อมของเยาวชนและประชากรวัยแรงงาน (ASAT) 2565 ชี้ให้เห็นว่า มีเยาวชนและผู้ใหญ่มากถึงร้อยละ 18.7 ที่มีทักษะต่ำกว่าเกณฑ์ที่กล่าวถึงข้างต้นในทุกด้าน อันประกอบด้วยการรู้หนังสือ ทักษะดิจิทัล และทักษะทางอารมณ์และสังคมในหัวข้อ (“การค้นพบ”) มีสัดส่วนมากถึงร้อยละ 18.7

การมีประชากรเยาวชนและผู้ใหญ่เกือบหนึ่งในห้าที่ไม่สามารถพึ่งพาตนเองได้ กำลังนำพาประเทศไทยไปสู่ “ทางสองแพร่ง” เนื่องจากในขณะที่ประเทศไทยมุ่งมั่นที่จะก้าวไปเป็นประเทศที่มีรายได้สูง ลดความเหลื่อมล้ำ และปรับปรุงความเป็นอยู่ที่ดีของสังคม แต่ความเป็นจริงในขณะนี้คือคนไทยจำนวนมากยังขาดความสามารถทางความคิดและความสามารถทางอารมณ์และทางสังคมที่หลากหลายเพียงพอที่จะเผชิญหน้ากับความท้าทายและโอกาสของศตวรรษที่ 21

4.

ขาดทักษะพื้นฐานชีวิต กระบอบเศรษฐกิจอย่างไร

ทักษะพื้นฐานชีวิตที่ฝังลึกอยู่ในตัวแต่ละบุคคลสามารถส่งผลกระทบต่อต้นทุนของเศรษฐกิจอย่างลึกซึ้ง โดยแสดงออกหลากหลายมิติ ทั้งทิศทาง “ติดลบ” และ “ด้านบวก”

• ขาดทักษะพื้นฐานชีวิตกระทบต้นทุนเศรษฐกิจอย่างไร

ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ใน การสำรวจทักษะและความพร้อมเยาวชนและประชากรวัยแรงงาน (ASAT) ในประเทศไทย ในปี 2565 แสดงให้เห็นด้านลบจากการขาดทักษะพื้นฐานชีวิตต่อเศรษฐกิจ โดยสรุปได้ดังนี้

- คนที่มีทักษะพื้นฐานชีวิตต่ำไม่สามารถทำงานได้ดีในตลาดแรงงานและสังคม ทักษะพื้นฐานชีวิตนั้นมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาประสิทธิภาพในการทำงานของประชากร รวมถึงประสิทธิภาพทางเศรษฐกิจของประเทศ เช่น การมีทักษะพื้นฐานชีวิต (เช่น ความคิดสร้างสรรค์) ทำให้บุคคลมีประสิทธิผลสูง เนื่องจากทักษะเหล่านี้ส่งผลต่อผลลัพธ์และเพิ่มขีดความสามารถของทักษะอื่น ๆ (เช่น การรู้หนังสือหรือทักษะดิจิทัล) ทั้งนี้ หลักฐานจำนวนมากจากทั่วโลกได้ชี้ให้เห็นถึงผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นของการขาดทักษะพื้นฐานชีวิต การรู้หนังสือ ทักษะดิจิทัล และทักษะทางอารมณ์และสังคม ต่อตลาดแรงงานและผลลัพธ์ทางสังคม
- เยาวชนและผู้ใหญ่ในประเทศไทยที่มีระดับทักษะพื้นฐานชีวิตต่ำกว่าเกณฑ์ มีโอกาสน้อยมากที่จะทำงานเชิงเศรษฐกิจและได้รับการจ้างงานในระบบ การวัดประสิทธิภาพในตลาดแรงงานโดยเปรียบเทียบระหว่างประชากรที่มีทักษะพื้นฐานชีวิตสูงกว่าเกณฑ์กับผู้ที่ไม่มีทักษะพื้นฐานชีวิตต่ำกว่าเกณฑ์ แสดงให้เห็นว่าผู้ที่มีทักษะทางอารมณ์และสังคมต่ำกว่าระดับเกณฑ์นั้น มีระดับความสัมพันธ์กับความน่าจะเป็นต่ำกว่าอย่างมีนัยสำคัญที่จะมีความตื่นตัวทางเศรษฐกิจและทำงานในระบบ

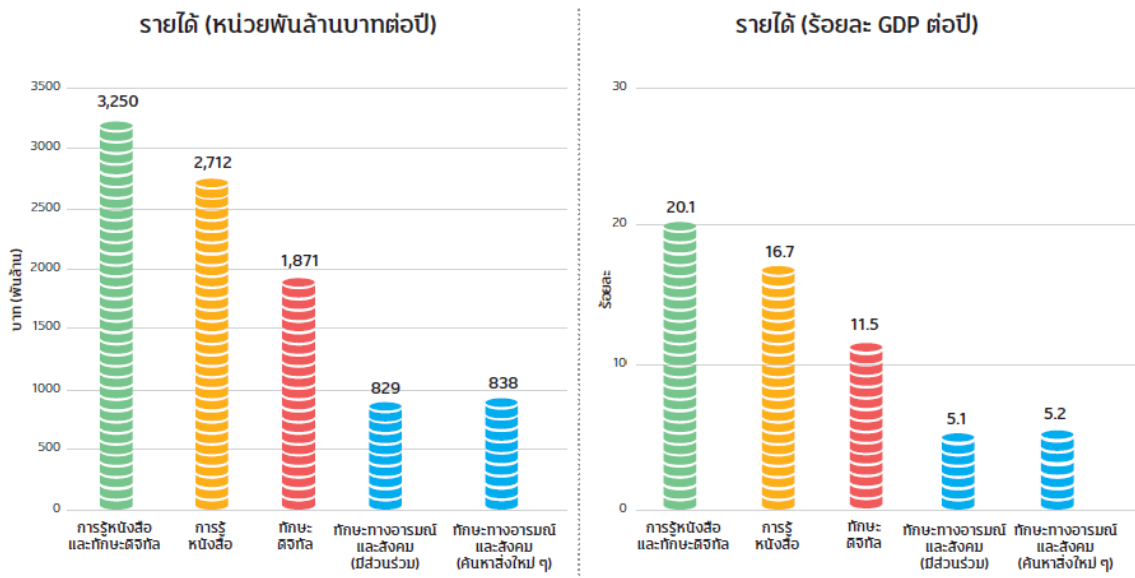

- ผู้ที่มีทักษะพื้นฐานชีวิตต่ำกว่าเกณฑ์ มีรายได้แรงงานต่อเดือนต่ำกว่าผู้ที่มีทักษะสูงกว่าเกณฑ์อย่างมาก ทักษะการรู้หนังสือ ทักษะดิจิทัล และทักษะทางอารมณ์และสังคมมีความสัมพันธ์อย่างมากกับรายได้ของแรงงานต่อเดือน ตัวอย่างเช่น กลุ่มที่มีทักษะพื้นฐานชีวิตด้านการรู้หนังสือต่ำกว่าเกณฑ์ มีรายได้เดือนละ 15,692 บาท เมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มที่มีทักษะสูงกว่าเกณฑ์ที่มีรายได้ 22,016 บาท เท่ากับมีความแตกต่างกันถึง 6,324 บาท ซึ่งจำนวนดังกล่าวถือว่าค่อนข้างสูง เมื่อคำนึงว่ารายได้เฉลี่ยต่อเดือนของครัวเรือนในประเทศไทยอยู่ที่ประมาณ 27,352 บาท ยิ่งไปกว่านั้น ช่องว่างของรายได้ต่อเดือนนี้จะกว้างขึ้นเป็น 6,700 บาท เมื่อเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มที่ระดับทักษะพื้นฐานชีวิตทั้ง 3 ด้านไม่ถึงเกณฑ์ (12,503 บาท) กับกลุ่มผู้ที่มีทักษะพื้นฐานชีวิตอย่างน้อยหนึ่งทักษะสูงกว่าเกณฑ์ (19,203 บาท) แสดงให้เห็นถึงบทบาทสำคัญของทักษะพื้นฐานชีวิตที่มีแนวโน้มในการผลักดันรายได้ของแต่ละบุคคล
- สัดส่วนที่ใหญ่ของเยาวชนและผู้ใหญ่ที่มีทักษะต่ำกว่าเกณฑ์ในด้านการรู้หนังสือและด้านดิจิทัลเป็นต้นทุนทางเศรษฐกิจที่ใหญ่มาก โดยมีมูลค่าถึง 3.3 ล้านล้านบาท หรือคิดเป็นร้อยละ 20.1 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ (Gross Domestic Product: GDP) ในปี 2565 ด้วยเหตุว่าโดยเฉลี่ยแล้ว เยาวชนและผู้ใหญ่ซึ่งมีทักษะพื้นฐานชีวิตต่ำกว่าเกณฑ์สามารถสร้างผลผลิตในตลาดแรงงานได้น้อยกว่ากลุ่มที่มีทักษะสูงกว่าเกณฑ์ ทั้งนี้ ตัวเลขประมาณการการสูญเสียทางเศรษฐกิจนี้ถือเป็นจำนวนเงินรวม ซึ่งไม่เพียงรวมถึงการสูญเสียเนื่องจากผลิตภาพของพนักงานที่มีส่วนร่วมในงานที่คล้ายคลึงกันที่ลดลงเท่านั้น แต่ยังรวมถึงผลกำไรที่สูญเสียไป อย่างเช่น การมีนวัตกรรมน้อยลงในสถานที่ทำงาน ฯลฯ

นอกจากนี้ หลักฐานจากทั่วโลกชี้ให้เห็นว่า การพัฒนาทักษะพื้นฐานชีวิตมีผลกระทบต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและผลลัพธ์ทางสังคม ดังนั้น การขาดทักษะพื้นฐานชีวิตจึงมีแนวโน้มที่จะทำให้เกิดความสูญเสียทางเศรษฐกิจและสังคมจำนวนมาก เนื่องจากจำนวนเยาวชนและผู้ใหญ่ที่มีความผิดปกติทางจิต มีส่วนร่วมในอาชญากรรม หรือการไม่มีส่วนร่วมในกิจกรรมภาคประชาสังคม เช่น การลงคะแนนเสียง การเป็นอาสาสมัคร ฯลฯ

รูปที่ 5 รายได้โดยประมาณที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมเยาวชนและประชากรวัยแรงงาน
ที่มีทักษะต่ำกว่าเกณฑ์ไปสู่ทักษะที่สูงกว่าเกณฑ์

ที่มา: Miyamoto และ Sarzosa

• สะสมทักษะพื้นฐานชีวิตเพียงพอสร้าง “แต้มต่อ” อย่างไร

ผลจากการสำรวจในครั้งนี้ชี้ให้เห็นว่า การสะสมทักษะพื้นฐานชีวิตสามารถส่งผลดีต่อต้นทุนทางเศรษฐกิจ ดังนี้

- ทักษะพื้นฐานชีวิตอาจช่วยให้เยาวชนและผู้ใหญ่ปรับตัวเข้ากับลักษณะงานที่เปลี่ยนแปลงไป การเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัลทำให้สถานที่ทำงานหันมาใช้นวัตกรรมและระบบอัตโนมัติมากขึ้น โดยงานที่มนุษย์ทำแบบดั้งเดิมจะถูกแทนที่ด้วยคอมพิวเตอร์และหุ่นยนต์ ตัวอย่างเช่น จำนวนอุปทานหุ่นยนต์อุตสาหกรรมประจำปีในประเทศไทยเพิ่มขึ้นจากประมาณ 900 เป็น 3,000 ตัวในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา กลุ่มที่มีทักษะพื้นฐานชีวิตในระดับที่เพียงพอจึงมีแนวโน้มที่จะสามารถทำงานได้ดีในที่ทำงานที่ใช้ระบบอัตโนมัติมากขึ้น

- ทักษะพื้นฐานชีวิตยังสามารถช่วยให้ก้าวผ่านเหตุการณ์ที่น่าตกใจ เช่น การระบาดใหญ่ของโควิด-19 โดยทำให้สามารถทำงานทางไกลได้อย่างยืดหยุ่น ในการสำรวจครั้งนี้พบความเชื่อมโยงระหว่างทักษะพื้นฐานชีวิตกับความสามารถในการทำงานทางไกลในช่วงโควิด-19 โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมีทักษะการรู้หนังสือ ทักษะดิจิทัล และทักษะทางอารมณ์และสังคม (“การค้นพบสิ่งใหม่”) ขณะที่สัดส่วนของการทำงานทางไกลในช่วงโควิด-19 ลดลงครึ่งหนึ่งในกลุ่มที่มีทักษะ 3 ด้านนี้ต่ำกว่าเกณฑ์ เมื่อเทียบกับกลุ่มที่มีทักษะสูงกว่าเกณฑ์ สอดคล้องกับข้อมูลจากสหรัฐอเมริกาที่แสดงให้เห็นว่า กลุ่มธุรกิจที่มีการจ้างแรงงานที่มีทักษะด้านดิจิทัลก่อนเกิดโรคระบาดสามารถเปลี่ยนไปสู่การทำงานทางไกลได้ง่ายกว่า

5.

"พื้นที่เสี่ยง" อยู่ที่ไหน...ใครคือ "กลุ่มเปราะบาง"

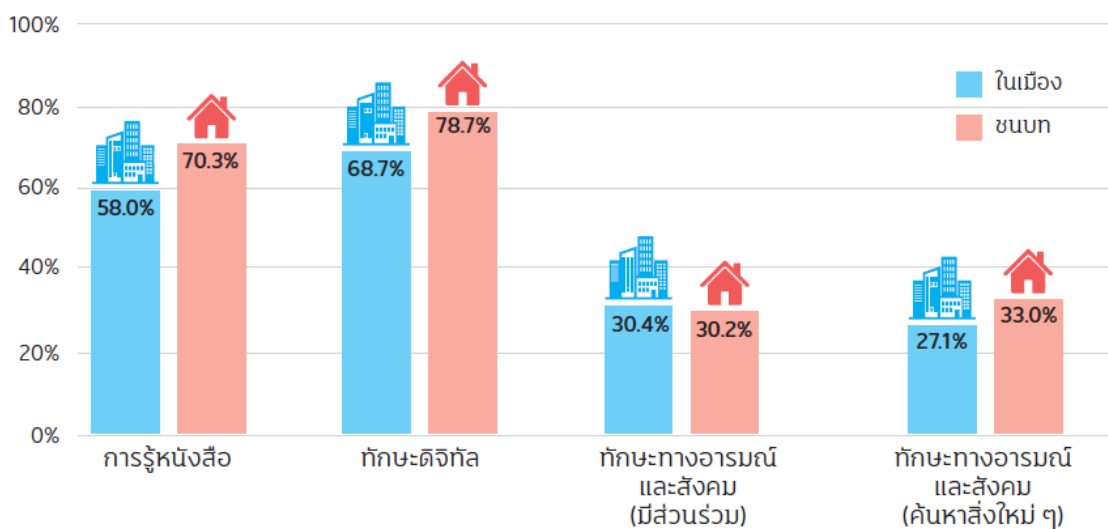
จากผลการสำรวจทักษะและความพร้อมของเยาวชนและประชากรวัยแรงงาน (ASAT) ในประเทศไทย ในปี 2565 ได้ทำให้ข้อเท็จจริงที่ว่า “ประเทศไทยกำลังเผชิญกับวิกฤตด้านทักษะพื้นฐาน” ปรากฏให้เห็นรับรู้ร่วมกันเป็นครั้งแรก

คำถามสำคัญอีกส่วนหนึ่งที่เกิดขึ้นตามมาก็คือ บรรดาเยาวชนและประชากรวัยแรงงานที่มีทักษะพื้นฐานชีวิตต่ำกว่าเกณฑ์นั้น...พวกเขาคือใคร อยู่ที่ไหน

• “พื้นที่เสี่ยง” อยู่ที่ไหน

- ผู้ที่มีทักษะการรู้หนังสือพื้นฐานและทักษะดิจิทัลต่ำกว่าระดับความรู้พื้นฐานและ “ไม่สมส่วน” เยาวชนและผู้ใหญ่ซึ่งมีทักษะพื้นฐานชีวิตต่ำกว่าเกณฑ์มีสัดส่วนที่มากขึ้นในพื้นที่ชนบท อย่างไรก็ตาม สำหรับทักษะทางอารมณ์และสังคม ไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระหว่างพื้นที่ชนบทและพื้นที่เขตเมือง

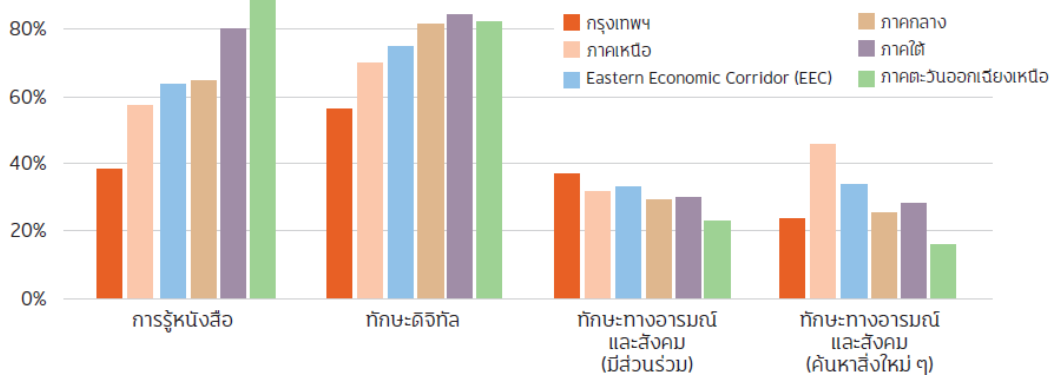
รูปที่ 6 สัดส่วนของเยาวชนและประชากรวัยแรงงานที่มีระดับความรู้พื้นฐานและทักษะดิจิทัลต่ำกว่าเกณฑ์

ที่มา: Miyamoto และ Sarzosa

- พบสัดส่วนสูงมากในภาคใต้และภาคเหนือ ภาคเหนือและภาคใต้มีแนวโน้มความต้องการแรงงานภาคเกษตรและประมงที่สูงกว่า ส่งผลให้ความต้องการทักษะพื้นฐานชีวิตระดับสูงมีไม่มาก ขณะที่ในกรุงเทพฯ ผู้ที่มีทักษะต่ำกว่าเกณฑ์ด้านการรู้หนังสือและด้านดิจิทัลมีสัดส่วนน้อยกว่า ซึ่งส่วนหนึ่งมาจากความต้องการที่สูงกว่าของตลาดงานในเขตเมือง โดยทั่วไปแรงงานจึงจำเป็นต้องมีทักษะในระดับที่สูงขึ้น ในส่วนของพื้นที่ EEC นั้น มีสัดส่วนของกลุ่มที่มีทักษะการรู้หนังสือและทักษะด้านดิจิทัลไม่ถึงเกณฑ์ ในระดับปานกลางถึงสูง จึงนับว่าไม่สอดคล้องกับความต้องการแรงงานฝีมือในพื้นที่ที่มุ่งผลักดันแผนพัฒนา EEC

รูปที่ 7 สัดส่วนของเยาวชนและประชากรวัยแรงงานที่มีทักษะพื้นฐานชีวิตต่ำกว่าเกณฑ์
แยกตามภูมิภาค

ที่มา: Miyamoto และ Sarzosa

• ใครคือ “กลุ่มเปราะบาง”

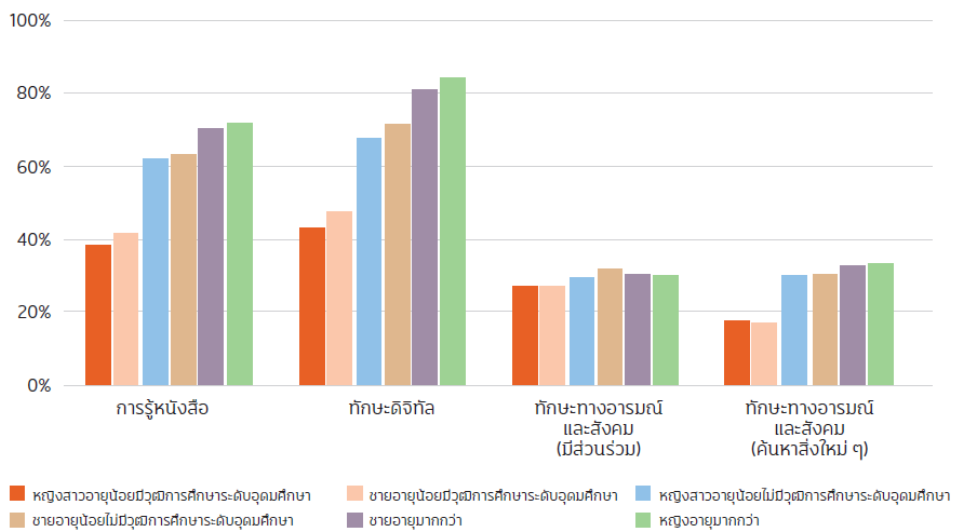
- ช่วงวัย: กลุ่มผู้ใหญ่ที่อายุค่อนข้างมาก (กลุ่มบุคคลที่มีอายุตั้งแต่ 40 ปีขึ้นไป) คือ ผู้ที่มีระดับทักษะพื้นฐานชีวิตต่ำกว่าเกณฑ์สูงที่สุด กลุ่มผู้หญิงและผู้ชายสูงวัยคือกลุ่มที่มีทักษะการรู้หนังสือและทักษะดิจิทัลต่ำกว่าเกณฑ์ในสัดส่วนค่อนข้างสูง โดยสำหรับทักษะการรู้หนังสือ มีสัดส่วนอยู่ที่ร้อยละ 71.7 ในส่วนของผู้หญิง และ 70.6 ในส่วนของผู้ชาย และสำหรับทักษะดิจิทัลอยู่ที่ร้อยละ 84.5 และ 81.3 ตามลำดับ
- ระดับการศึกษา: กลุ่มผู้ใหญ่ที่อายุน้อย (กลุ่มบุคคลที่มีอายุต่ำกว่า 40 ปี) ที่ไม่จบการศึกษาระดับสูง กลุ่มเยาวชนหญิงและชายที่ยังไม่ได้รับการศึกษาระดับอุดมศึกษาเป็นกลุ่มที่มีทักษะการรู้หนังสือและทักษะดิจิทัลต่ำกว่าเกณฑ์ในสัดส่วนค่อนข้างสูง โดยอยู่ที่ร้อยละ 62.3 และ 63.0 สำหรับการรู้หนังสือ และร้อยละ 67.9 และ 71.9 สำหรับทักษะดิจิทัล ตามลำดับ

ทั้งนี้ ความแตกต่างในแต่ละกลุ่มอายุของกลุ่มที่มีทักษะการรู้หนังสือและทักษะดิจิทัลต่ำกว่าเกณฑ์ อาจมาจากความแตกต่างของระดับการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายและระดับอุดมศึกษา ตลอดจนความแตกต่างในคุณภาพของโรงเรียน ครู และผู้ปกครองที่กลุ่มทั้งสองช่วงอายุได้รับในการศึกษาภาคบังคับ

สำหรับผู้ใหญ่ที่อายุน้อย ความแตกต่างในสัดส่วนของผู้กลุ่มที่มีทักษะการรู้หนังสือและทักษะดิจิทัลต่ำกว่าเกณฑ์ตามระดับการศึกษา อาจอธิบายได้ว่า ส่วนหนึ่งมาจากผลกระทบของการศึกษาระดับอุดมศึกษาต่อการพัฒนาทักษะ

โดยทั่วไปแล้ว จุดกำเนิดของความแตกต่างในทักษะพื้นฐานชีวิตการรู้หนังสือนั้นเริ่มต้นตั้งแต่ช่วงแรกของวงจรชีวิต นั่นหมายความว่า การได้รับการเลี้ยงดูที่มีคุณภาพจากครอบครัวและการศึกษาปฐมวัยนั้น เป็นตัวขับเคลื่อนที่สำคัญสำหรับความแตกต่างเหล่านี้

รูปที่ 8 สัดส่วนของเยาวชนและประชากรวัยแรงงานที่มีทักษะพื้นฐานชีวิตต่ำกว่าเกณฑ์ แยกตามกลุ่มประชากร

ที่มา: Miyamoto และ Sarzosa

6. แสงสว่างกลางวิกฤต

นับเป็นเรื่องน่ายินดีที่รัฐบาลไทยแสดงความมุ่งมั่นที่จะจัดการกับวิกฤตด้านทักษะพื้นฐานชีวิต โดยไม่เพียงแต่จะให้ความสำคัญกับเรื่องนี้ในนโยบายของรัฐบาลเท่านั้น แต่ยังได้เริ่มดำเนินการในเรื่องที่เกี่ยวข้องอย่างชัดเจนอีกด้วย

• สสำรวจการสนับสนุนระดับนโยบาย

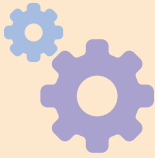
การให้ความสำคัญกับการพัฒนาทักษะพื้นฐานชีวิต ปรากฏอย่างเด่นชัดในเอกสารยุทธศาสตร์ของรัฐบาล แผนงาน และกรอบการดำเนินงาน ซึ่งเน้นการมีส่วนร่วมของกระทรวงและหน่วยงานต่าง ๆ ที่มีหน้าที่ความรับผิดชอบในการสนับสนุนการศึกษาและฝึกอบรมในทุก ๆ ระดับ

การสำรวจทักษะและความพร้อมเยาวชนและประชากรวัยแรงงาน (ASAT) ในประเทศไทย ปี 2565 ได้ทำการทบทวนเอกสารนโยบายของรัฐบาลไทยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทักษะพื้นฐานชีวิต พบว่ามีลักษณะเด่นหลายด้าน ดังนี้

รูปที่ 9 การวิเคราะห์ความครอบคลุมองค์ประกอบ 3 ด้าน ของทักษะพื้นฐานชีวิต
ที่พบในนโยบายของรัฐบาล

ทักษะพื้นฐานชีวิต	นโยบายเพื่อส่งเสริมทักษะพื้นฐานชีวิต				
	ความหลากหลายของทักษะ	ความหลากหลายของผลลัพธ์	ความหลากหลายของระดับการศึกษาและการฝึกอบรบ	ความหลากหลายของสถาบันภาครัฐ	ความครอบคลุมผู้รับประโยชน์
การรู้หนังสือ	●	●	●	●	●
ดิจิทัล	●	●	●	●	●
อารมณ์และสังคม	●	●	●	●	●

หมายเหตุ: ● ครอบคลุมมาก

- ความหลากหลายของทักษะ: รัฐบาลมีเจตนารมณ์อย่างชัดเจนที่จะส่งเสริมทักษะพื้นฐานชีวิต ดังที่ปรากฏในเอกสารยุทธศาสตร์ชาติ แผนงานระดับกระทรวง และกรอบหลักสูตร (curricular framework) โดยมีการอ้างอิงถึงทักษะพื้นฐานชีวิตทั้ง 3 ด้าน คือ การรู้หนังสือ ทักษะดิจิทัล และทักษะทางอารมณ์และสังคม รวมไปถึงองค์ประกอบย่อย เช่น ความสามารถในการตอบสนองข้อความสั้น ๆ การใช้ข้อมูลดิจิทัลเพื่อดำเนินงาน และการค้นหาแนวคิดใหม่ ๆ ตัวอย่างเช่น ในแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579 เน้นถึงความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะสำหรับศตวรรษที่ 21 ซึ่งรวมถึงการรู้หนังสือ (อ่าน เขียน และพูด) การสื่อสาร การรู้ข้อมูลและรู้เท่าทันสื่อ (information and media literacy) การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร การคำนวณ และความสามารถทางอารมณ์และสังคม เช่น การคิดวิเคราะห์ การแก้ไขปัญหา ความคิดสร้างสรรค์ ความเห็นอกเห็นใจ ฯลฯ
- ความหลากหลายของผลลัพธ์: รัฐบาลตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาทักษะพื้นฐานชีวิต ที่จะช่วยให้ประเทศบรรลุเป้าหมายที่หลากหลายและมีความทะเยอทะยานในยุทธศาสตร์ชาติ เอกสารนโยบายเน้นว่า ทักษะพื้นฐานชีวิตมีบทบาทสำคัญต่อการปรับปรุงผลลัพธ์ด้านการศึกษา ตลาดแรงงาน และสังคม ซึ่งรวมถึงวุฒิการศึกษา โอกาสในการจ้างงานที่เพิ่มขึ้น ประสิทธิภาพแรงงาน ความสามารถในการเรียนรู้ตลอดช่วงชีวิต ผลลัพธ์ที่ดีต่อสุขภาพ สุขภาวะที่ดี และการผสมกลมกลืนได้กับสังคมพหุวัฒนธรรม ตัวอย่างเช่น แผนยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561-2580) เน้นถึงบทบาทของการพัฒนาทักษะพื้นฐานชีวิตเพื่อความเจริญรุ่งเรืองและยั่งยืน ในขณะเดียวกันก็เพื่อช่วยเพิ่มความสุขและสุขภาวะที่ดีให้กับคนไทย

- ความหลากหลายของระดับการศึกษาและการฝึกอบรม: แผนยุทธศาสตร์ของรัฐบาลแสดงถึงความต้องการที่จะเพิ่มทักษะพื้นฐานชีวิตในการศึกษาและการฝึกอบรมในทุก ๆ ระดับ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง หลักสูตรประจำชาติ ได้บ่งชี้ถึงความสำคัญของการพัฒนาทักษะพื้นฐานชีวิตในแต่ละระดับการศึกษาและฝึกอบรม ตั้งแต่ระดับปฐมวัยจนถึงการเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่ หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พ.ศ. 2560 เน้นให้ความสำคัญกับการพัฒนาทักษะแบบองค์รวม ซึ่งรวมถึงการเรียนรู้เพื่อพัฒนากระบวนการคิด สังคม และอารมณ์ ยิ่งไปกว่านั้น หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2560 เน้นย้ำถึงความสำคัญของทักษะที่หลากหลายเพื่อความสำเร็จในชีวิต ซึ่งรวมถึงการรู้หนังสือ ทักษะดิจิทัล (ทักษะด้านเทคโนโลยี) และทักษะทางอารมณ์และสังคม (เช่น การจัดการกับอารมณ์ แนวคิดที่พร้อมจะเติบโต (growth mindset) และการพัฒนาจริยธรรม)
- ความหลากหลายของสถาบันภาครัฐ: เจตนารมณ์ของรัฐบาลที่จะส่งเสริมทักษะพื้นฐานชีวิตสะท้อนให้เห็นอยู่ในแถลงการณ์อย่างเป็นทางการของหลายกระทรวงและหน่วยงานของรัฐหลายแห่ง โดยครอบคลุมองค์ประกอบของนโยบายที่หลากหลาย ทั้งด้านการศึกษา ตลาดแรงงาน สุขภาพ การคุ้มครองเด็ก การพัฒนาทักษะดิจิทัล สวัสดิการ (ผู้สูงอายุ ผู้พิการ และผู้ด้อยโอกาส) และการพัฒนาอุตสาหกรรม โดยหน่วยงานต่าง ๆ เหล่านี้ รวมถึงหน่วยงานภายใต้นายกรัฐมนตรี (เช่น สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ) และหน่วยงานที่อยู่ภายใต้กระทรวงในแต่ละด้าน (เช่น กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงแรงงาน และกระทรวงสาธารณสุข) เน้นให้เห็นถึงแนวคิดของความรับผิดชอบร่วมกันระหว่างหลาย ๆ หน่วยงานรัฐ ในการดำเนินงานเพื่อส่งเสริมทักษะพื้นฐานชีวิต
- ความครอบคลุมผู้รับประโยชน์: นโยบายและแผนของรัฐบาลเพื่อส่งเสริมการพัฒนาทักษะพื้นฐานชีวิตมีความครอบคลุมกลุ่มผู้เปราะบางที่หลากหลาย เช่น เด็กที่ไม่ได้อยู่ในระบบการศึกษา ผู้ที่ไม่มียานพาหนะ และผู้สูงอายุ จึงเป็นเรื่องปกติที่จะมีกระทรวงและหน่วยงานที่หลากหลายเข้ามาร่วมกันทำหน้าที่ส่งเสริมทักษะพื้นฐานชีวิตให้กับกลุ่มบุคคลเหล่านี้ โดยแต่ละหน่วยงานมีอำนาจหน้าที่ในการช่วยเหลือกลุ่มผู้เปราะบางที่แตกต่างกัน ตัวอย่างเช่น หลักสูตรการศึกษานอกระบบ (non-formal education) และหลักสูตรการศึกษาตามอัธยาศัย (informal education) ซึ่งจัดทำโดยกระทรวงศึกษาธิการ มีการมุ่งเป้าไปที่ผู้ที่ไม่ได้เรียนหนังสือในโรงเรียน ทั้งเด็ก เยาวชน และผู้ใหญ่ เพื่อให้บุคคลเหล่านี้มีทักษะและความรู้ที่จำเป็นอย่างครบถ้วน เพื่อให้สามารถประสบความสำเร็จได้ในตลาดแรงงานและในสังคม

• การ “รับไม้ต่อ” ไปสู่ภาคปฏิบัติ

ในการศึกษานี้ยังพบว่า รัฐบาลได้เริ่มแปลงเจตนารมณ์ที่ปรากฏในเอกสารไปสู่การปฏิบัติจริง เช่น

- การจัดทำมาตรฐานการเรียนรู้ทักษะพื้นฐานชีวิตสำหรับแต่ละระดับการศึกษาและการฝึกอบรม
- การกำหนดคุณสมบัติมาตรฐานของอาชีพและวิชาชีพ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาทักษะให้กับสถาบันฝึกอบรมและผู้เรียน เพื่อให้สามารถตอบสนองความต้องการของตลาดแรงงานและสังคม
- การจัดเตรียมเครื่องมือเพื่อส่งเสริมการพัฒนาทักษะของผู้เรียน รวมไปถึงหลักสูตรฐานสมรรถนะและเครื่องมือสำหรับการเรียนการสอนที่เกี่ยวข้อง
- การให้สิทธิประโยชน์ทางภาษีเพื่อกระตุ้นให้นายจ้างเพิ่มการลงทุนในกิจกรรมการฝึกอบรมให้แก่พนักงานของตน

7.

ปรับแต่งจุดไหน นโยบายจึง "ฉายแสง"

แม้ประเทศไทยไม่ได้ขาดแคลนนโยบายเพื่อสนับสนุนให้คนไทยได้รับการพัฒนาทักษะพื้นฐานชีวิตทันเวลาก่อนจะสายเกินไป แต่อะไรคือสาเหตุที่ทำให้สถานการณ์ยังอยู่ในขั้น “วิกฤต”

ข้อค้นพบจากการศึกษาในครั้งนี้ก็คือ เจตนารมณ์ที่เข้มแข็งของนโยบายที่จะส่งเสริมทักษะพื้นฐานชีวิต ไม่ได้ตามมาด้วย “การดำเนินงานที่ครอบคลุมและประสานกัน” ดังสรุปผลไว้ในรูปที่ 10

รูปที่ 10 สรุปการดำเนินงานของรัฐบาลที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทักษะพื้นฐานชีวิต

ทักษะพื้นฐานชีวิต	การดำเนินงานของรัฐบาล				
	พัฒนาแนวทางเชิงกลยุทธ์	ประสานความร่วมมือการส่งมอบการเรียนรู้	วางโครงสร้างเครื่องมือนวัตกรรม	เพิ่มประสิทธิภาพการรับรองคุณภาพ	ขับเคลื่อนการรณรงค์เผยแพร่ข้อมูล
การรู้หนังสือ	●	●	●	●	●
ดิจิทัล	●	●	●	●	●
อารมณีสังคม	●	●	●	●	●

Note: ● ครอบคลุมมาก, ● ครอบคลุมปานกลาง, ● ครอบคลุมจำกัด

ดังนั้น ในการศึกษาครั้งนี้จึงได้ทำการสืบค้นข้อมูลเพิ่มเติมจากประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก รวมถึงประเทศไทย เพื่อนำเสนอแนวทางที่จะสามารถนำมาใช้ปรับปรุงการดำเนินงานของรัฐบาล เพื่อกำจัดจุดอ่อน (pain point) ในขั้นตอนแปลงนโยบายสู่ปฏิบัติการ

สรุปได้เป็น 5 แนวทาง ดังนี้

1. พัฒนา “แนวทางเชิงกลยุทธ์”

รัฐบาลสามารถพัฒนาแนวทางเชิงกลยุทธ์ให้กับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียด้านการศึกษาและฝึกอบรมโดยพิจารณา 3 แนวทางหลัก เพื่อ “ปลดล็อก” ข้อจำกัดสำคัญ ดังนี้

แนวทางเชิงกลยุทธ์	ข้อจำกัดที่พบ	วิธีการแก้ไข
1. ให้ข้อมูลเกี่ยวกับขอบเขตและระดับของช่องว่างทางทักษะ (skill gap)	ยังมีการวิเคราะห์น้อยมากด้านอุปทานของทักษะ (skill supply) ที่ใช้แสดงลักษณะของช่องว่างทางทักษะ	เพิ่มการวิเคราะห์ด้านอุปทานของทักษะ (skill supply) ทั้งในระดับประเทศและระดับจังหวัด
2. แนะนำให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทราบวิธีการช่วยลดช่องว่างทางทักษะอย่างได้ผล	ทุกวันนี้ การสร้างข้อมูลเพื่อชี้ให้เห็นว่าวิธีการใดบ้างที่นำไปสู่ผลลัพธ์ในการส่งเสริมทักษะพื้นฐานชีวิตยังแทบไม่เกิดขึ้นเนื่องจากข้อมูลดังกล่าวมักถูกผลักดันโดยนักวิจัยรายบุคคลในมหาวิทยาลัยและหน่วยงานบางแห่ง จึงแทบไม่ได้นำไปสู่ความพยายามร่วมกันในการสังเคราะห์และเผยแพร่ข้อมูลเพื่อให้สามารถตอบคำถามได้ว่าสิ่งใดที่ทำแล้วได้ผล	ประเทศไทยสามารถเรียนรู้เรื่องนี้ได้จากประสบการณ์จากหลายประเทศ ตัวอย่างเช่นคลังข้อมูลของโปรแกรมชื่อ ว่า “What Works Clearing house” ของกระทรวงศึกษาธิการ ประเทศสหรัฐอเมริกา เป็นต้น
3. กำหนดกรอบทักษะพื้นฐานชีวิตที่ผู้เรียนจะต้องพัฒนา	แม้มีการกำหนดคุณสมบัติมาตรฐานและกรอบโครงสร้างการศึกษา การประกอบอาชีพ และวิชาชีพ เมื่อจะสิ้นสุดการศึกษา รวมทั้งการฝึกอบรมในแต่ละระดับไว้แล้ว แต่ยังคงขาดรายละเอียดปลีกย่อย ความสม่ำเสมอ และการเชื่อมโยงสอดคล้องกัน	มีความจำเป็นที่จะต้อง (1) รับรองว่ามาตรฐานและกรอบโครงสร้างเหล่านี้ (รวมไปถึงกรอบคุณวุฒิแห่งชาติ (NQF)) มีรายละเอียดเพียงพอ (2) รับรองว่ามาตรฐานการเรียนรู้และผลลัพธ์การเรียนรู้มีความสอดคล้องกัน (3) เตรียมกรอบทักษะที่ครอบคลุมเพื่อให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในด้านการศึกษาและฝึกอบรมทุกคนสามารถนำไปปฏิบัติ

2. ประสานความร่วมมือ “การส่งมอบการเรียนรู้”

เพื่อให้ผู้เรียนได้รับทักษะพื้นฐานชีวิตที่เพียงพอก่อนที่จะก้าวเข้าสู่วัยเยาวชนและวัยผู้ใหญ่ท่ามกลางความท้าทายสำหรับประเทศไทย เนื่องจากทางเลือกในการเรียนที่หลากหลายจากสถาบันการศึกษา ซึ่งมีที่มากหลากหลาย ประกอบกับไม่ได้มีการประสานความร่วมมือกันในแต่ละระดับการศึกษาและฝึกอบรม

ดังนั้น การจัดตั้งหน่วยประสานงานในระดับจังหวัด จึงจะมีประโยชน์สำหรับประเทศไทย โดยให้หน่วยประสานงานนี้มีบทบาทหน้าที่ในการรับรองว่า ผู้เรียนทุกคนจะมีสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาทักษะพื้นฐานชีวิตให้ถึงเกณฑ์ขั้นต่ำ ในทุก ๆ ระดับการศึกษาและฝึกอบรม และช่วยให้กลุ่มที่เปราะบางที่สุดได้รับประโยชน์มากที่สุดจากการพัฒนาทักษะพื้นฐานชีวิต อีกทั้งช่วยให้ระบบการศึกษาและฝึกอบรมใช้ประโยชน์จากจุดแข็งของภาคเอกชนในการจัดการเรียนรู้ที่จำเป็นจากประสบการณ์การปฏิบัติงานจริง และเชื่อมโยงกับตลาดแรงงานและชุมชน

3. วางโครงสร้าง “เครื่องมือนวัตกรรม”

รัฐบาลสามารถส่งเสริมประสิทธิภาพของสถานศึกษาและฝึกอบรมในการพัฒนาทักษะพื้นฐานชีวิตให้กับผู้เรียนโดยการจัดเตรียมหลักสูตรที่มีความสมบูรณ์ นำเครื่องมือนวัตกรรมด้านการเรียนการสอนมาใช้ และใช้เครื่องมือทางการเงินเพื่อจูงใจให้เกิดการเรียนรู้ เช่น

- การจัดทำ “หลักสูตรฐานสมรรถนะ” (competence-based curriculum) ที่ให้ความสำคัญกับทักษะพื้นฐานชีวิต
- แรงขับเคลื่อนเครื่องมือและกลยุทธ์การสอนที่สามารถสร้างผลลัพธ์เชิงประจักษ์ (evidence-based) เช่น นวัตกรรมการสอนอย่างเป็นระบบ (structured pedagogy) การสอนแบบมุ่งเป้า (targeted instruction) และเครื่องมือสำหรับการสังเกตการณ์ห้องเรียน (classroom observation tools)
- เครื่องมือทางการเงินที่ออกแบบมาโดยตรงเพื่อสนับสนุนและสร้างความเข้มแข็งให้กับการพัฒนาทักษะของบุคคล ตัวอย่างเช่น บัญชีการเรียนรู้สำหรับแต่ละบุคคล (Individual Learning Accounts: ILA)

4. เพิ่มประสิทธิภาพ “การรับรองคุณภาพ”

ดำเนินการโดยสร้างกลไกการรับรองคุณภาพที่เข้มข้น ซึ่งสามารถทำได้ผ่านการรับรองสถาบัน โปรแกรม และคุณสมบัติ รวมถึงการรับรองวิทยฐานะของครูและโปรแกรมการฝึกอบรมครูในประเทศไทย และระบุข้อกำหนดการพัฒนาวิชาชีพ ทั้งนี้ กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม และกระทรวงแรงงาน รวมถึงหน่วยงานในสังกัด ตลอดจนสำนักงานเลขาธิการคุรุสภา มีหน้าที่ความรับผิดชอบในการใช้กลไกการรับรองคุณภาพ

5. ขับเคลื่อน “การรณรงค์เผยแพร่ข้อมูล”

ปัญหาความไม่เสมอภาคของผลลัพธ์การเรียนรู้อาจไม่ลดลง หากข้อมูลไปไม่ถึงกลุ่มประชากรที่ด้อยโอกาสที่สุดและกลุ่มประชากรที่เปราะบาง เพราะประชากรในทั้งสองกลุ่มนี้มักจะเป็นกลุ่มสุดท้ายที่ได้รับทราบหรือเล็งเห็นถึงคุณค่าของโอกาสในการเรียนรู้เหล่านี้ ดังนั้น การรณรงค์เผยแพร่ข้อมูลที่ สามารถส่งเนื้อหาที่เหมาะสมไปถึงกลุ่มเป้าหมายจะสามารถช่วยแก้ปัญหาวิกฤตด้านทักษะได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ทั้งนี้ รัฐบาลไทยควรทดลองใช้การรณรงค์เผยแพร่ข้อมูลเชิงรุก โดยมุ่งเน้นการสื่อสารเรื่องประโยชน์จากการเรียนรู้ในด้านการหารายได้ เพื่อจูงใจให้กลุ่มที่เปราะบางเข้ามาสู่การฝึกฝนทักษะพื้นฐานชีวิต

มีหลักฐานที่ชี้ว่า กลยุทธ์ลักษณะนี้มีความคุ้มค่าในการส่งเสริมทักษะพื้นฐานชีวิตให้กับกลุ่มประชากรที่เปราะบาง โดยสามารถเพิ่มพลังของการรณรงค์จากการใช้บุคคลที่น่าเชื่อถือ เพื่อกระตุ้นให้ผู้ที่ยังสงสัยและผู้ที่ยากจะเข้าถึงข้อมูลได้รับทราบถึงประโยชน์ที่จะได้จากการเรียนรู้ทักษะพื้นฐานชีวิต

การสร้าง สังคมแห่งการเรียนรู้

8.

"กุญแจ 5 ดอก" สู่ทางออกที่ยั่งยืน

ณ ปัจจุบัน...ในวันที่เยาวชนและคนไทยวัยแรงงานขาดแคลนทักษะพื้นฐานชีวิต จนเกินกว่าจะ “ไปต่อไหว” ในโลกยุคศตวรรษที่ 21 โดยที่ร้อยละ 64.7 แทบจะไม่สามารถอ่านและทำความเข้าใจกับข้อความสั้น ๆ เพื่อแก้ปัญหาต่าง ๆ และร้อยละ 74.1 แทบจะไม่สามารถใช้เครื่องมือเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ICT) ในการทำงานด้านดิจิทัลที่ง่าย ๆ ได้

และทั้ง ๆ ที่ผู้กำหนดนโยบายได้แสดงออกอย่างชัดเจนถึงความตั้งใจที่จะส่งเสริมทักษะพื้นฐานชีวิตที่หลากหลาย ทั้งการรู้หนังสือ ทักษะดิจิทัล และทักษะทางอารมณ์และสังคม ให้แก่เด็ก เยาวชน และผู้ใหญ่ทุกคน โดยการขับเคลื่อนนโยบายที่ออกแบบมาเพื่อสนับสนุนการศึกษาและฝึกอบรมในทุกระดับ อีกทั้งยังได้เริ่มขับเคลื่อนแผนการตามเป้าหมายไปสู่การปฏิบัติผ่านมาตรการและวิธีการต่าง ๆ มากมาย แต่ก็ยังไม่อาจเอาชนะมหันตภัยนี้ได้

สาเหตุสำคัญที่อยู่เบื้องหลังวิกฤตด้านทักษะในปัจจุบัน อาจเป็นผลมาจากความไม่แข็งแกร่งของรากฐานที่แฝงอยู่ในระบบการศึกษาและฝึกอบรมของประเทศไทย ข้อจำกัดในโครงสร้างดังกล่าวได้ขัดขวางไม่ให้ผู้เรียนได้ประโยชน์สูงสุดจากโอกาสการเรียนรู้ที่มีอยู่ และไม่สามารถพัฒนาทักษะพื้นฐานชีวิตให้ก้าวหน้าได้ในทุก ๆ ระดับการศึกษาและฝึกอบรม

จากรฐานความรู้ความเข้าใจที่ก่อรูปร่างขึ้นจาก “การสำรวจทักษะและความพร้อมเยาวชนและประชากรวัยแรงงาน (ASAT) ในประเทศไทย ในปี 2565” ในครั้งนี้ ได้นำไปสู่การสรุปข้อเสนอแนะเพื่อนำพาคนไทย “ฝ่าวิกฤตทักษะพื้นฐานชีวิต” 5 ประการ โดยนำเสนอสิ่งที่จำเป็นต้องทำ วิธีการ และตัวอย่างแนวทางสำหรับการต่อยอดและขยายผลไว้อย่างครบถ้วน

ข้อเสนอแนะเหล่านี้ เมื่อทำไปพร้อม ๆ กับความพยายามปฏิรูปด้านอื่น ๆ ซึ่งรัฐบาลไทยกำลังดำเนินการ จะช่วยให้สามารถแก้ไขปัญหาวิกฤตด้านทักษะได้

เปรียบเสมือน “กุญแจ 5 ดอก” เพื่อไขไปสู่ทางออก และส่งผลเชิงบวกต่อคนไทย รวมถึงระบบเศรษฐกิจของประเทศไปอีกยาวนาน

รูปที่ 11 ข้อเสนอแนะสำหรับรัฐบาลเพื่อแก้ปัญหาวิกฤตด้านทักษะพื้นฐาน

ทำอะไร	ทำอย่างไร	ตัวอย่าง
1. พัฒนา แนวทางเชิง กลยุทธ์	จัดเตรียมให้นักการศึกษาและนักพัฒนาแรงงานมีข้อมูลที่ตรงประเด็น เพื่อให้เข้าใจและตอบสนองต่อวิกฤตด้านทักษะได้ โดย: • แสดงให้เห็นภาพของช่องว่างทางทักษะ โดยใช้การวินิจฉัยด้านอุปทานของทักษะ • จัดเตรียมและเผยแพร่โปรแกรมที่มีผลลัพธ์เชิงประจักษ์ (evidence-based programs) • จัดทำกรอบอ้างอิง โดยใช้มาตรฐานการเรียนรู้ที่มีรายละเอียดและมีความสอดคล้องกันในแต่ละระดับพัฒนาการ และโครงสร้างของทักษะพื้นฐานชีวิต	• ดัชนีช่องว่างทางทักษะที่ได้จากโครงการสำรวจทักษะและความพร้อมของเยาวชนและประชากรวัยแรงงาน (ASAT) รวมไปถึงการประเมินสมรรถนะนักเรียนมาตรฐานสากล (PISA) และการสำรวจความสามารถของประชากรวัยแรงงานสากล (PIAAC) ขององค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (OECD) แสดงให้เห็นถึงลักษณะของช่องว่างทางทักษะที่เกิดขึ้นในประเทศไทย • ธนาคารโลก กระทรวงศึกษาธิการของประเทศสหรัฐอเมริกา และสถาบันคาเซล (CASEL) มีคลังข้อมูลเพื่อออกแบบโปรแกรมสำหรับส่งเสริมทักษะพื้นฐานชีวิตที่มีผลลัพธ์เชิงประจักษ์ และธนาคารโลกยังมีแนวทางสำหรับการออกแบบโปรแกรมใหม่ ๆ ที่ได้ผนวกการประเมินผลลัพธ์เอาไว้ • หลักสูตรการศึกษาประจำชาติของประเทศเอสโตเนียมีมาตรฐานของทักษะพื้นฐานชีวิตที่ละเอียดและสอดคล้องกันระหว่างการศึกษาในทุกระดับ โครงสร้างการพัฒนาทักษะศตวรรษที่ 21 ของประเทศสิงคโปร์ซึ่งได้รับการรับรองจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากหลายภาคส่วนได้ช่วยผลักดันให้เกิดการพัฒนาหลักสูตรและโปรแกรมการฝึกอบรมครู
2. ประสาน ความร่วมมือ การส่งมอบ การเรียนรู้	พัฒนาประสิทธิภาพและความครอบคลุมของการส่งมอบการเรียนรู้แบบกระจายอำนาจ โดย: • จัดตั้งหน่วยประสานงานในระดับจังหวัด • ให้การรับรองการลงทุนที่เพียงพอสำหรับการพัฒนาเด็กปฐมวัย • ใช้ประโยชน์จากจุดแข็งของภาคเอกชน	• โครงการการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่ของ กสศ. ได้จัดตั้งหน่วยประสานงานในองค์การบริหารส่วนจังหวัดระยอง มีหน้าที่ปรับปรุงประสิทธิภาพและความครอบคลุมในการส่งมอบการศึกษาและการฝึกอบรมของทั้งจังหวัด • โครงการของสถาบันพัฒนาเด็กปฐมวัยที่ผลักดันโดยมูลนิธิเด็กน้อยพัฒนาทำงานอย่างใกล้ชิดกับองค์การบริหารส่วนจังหวัดสุรินทร์ เพื่อรองรับการพัฒนาเยาวชน ทั้งด้านทักษะพื้นฐานชีวิตและทักษะทางกายภาพ • โครงการพัฒนาทักษะที่จัดตั้งโดยกลุ่มเซ็นทรัลซึ่งทำงานอย่างใกล้ชิดกับองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดเชียงใหม่ ได้จัดทำโครงการศึกษาและฝึกอบรมในโรงเรียนและศูนย์กลางชุมชนที่เชื่อมโยงโดยตรงกับตลาดแรงงาน
3. ดำเนินการ ใช้เครื่องมือ นวัตกรรม	พัฒนาการสอนและการเรียนรู้ โดย: • เร่งเปลี่ยนผ่านสู่หลักสูตรฐานสมรรถนะ (competence-based curriculum) ในทุกระดับการศึกษาและการฝึกอบรม • ขับเคลื่อนเครื่องมือสำหรับการสังเกตการณ์ห้องเรียน เพื่อเพิ่มความสามารถในการสอนของครูในชั้นเรียน • ริเริ่มให้มีการทำบัญชีการเรียนรู้สำหรับแต่ละบุคคล (individual learning accounts: ILA) เพื่อให้กลุ่มเยาวชนและกลุ่มประชากรวัยแรงงานที่เปราะบางสามารถเพิ่มพูนทักษะเดิมที่มีอยู่แล้ว (upskill) และสร้างทักษะใหม่ (reskill) โดยไม่คำนึงถึงสถานะการจ้างงาน	• ระบบการศึกษาในหลายประเทศ (เช่น ประเทศฝรั่งเศส แคนาดา สิงคโปร์ เวียดนาม และ ฟิลิปปินส์) ได้นำหลักสูตรฐานสมรรถนะ (competence-based curriculum) มาใช้ในการศึกษาขั้นพื้นฐานแล้ว • เครื่องมือของธนาคารโลก ได้แก่ เครื่องมืออนวัตกรรมการสำหรับการสังเกตการณ์ในชั้นเรียน (TEACH) และ เกณฑ์มาตรฐานคุณภาพขั้นต่ำของโรงเรียน (FSQL) เป็นตัวอย่างของเครื่องมือเพื่อการชี้วัดและปรับปรุงคุณภาพการสอนของครูในชั้นเรียน • บัญชีการเรียนรู้ส่วนบุคคลของประเทศฝรั่งเศส (CPF) เป็นตัวอย่างของบัญชีการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะของแต่ละบุคคล (ILA) ที่ได้ผนวกการพัฒนาทักษะพื้นฐานชีวิตไว้ได้อย่างครอบคลุม

ทำอะไร	ทำอะไร	ตัวอย่าง
4. เพิ่มประสิทธิภาพการรับรองคุณภาพ	รับรองให้ครูทุกคนในระบบการศึกษา มีสมรรถภาพที่เพียงพอในการส่งเสริมทักษะพื้นฐานชีวิต โดย: - พัฒนาความสามารถของครูด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร และด้านการพัฒนาทักษะทางอารมณ์และสังคมให้แก่ นักเรียน ผ่านโปรแกรมสำหรับนักศึกษาครู และโปรแกรมพัฒนาวิชาชีพครู - กำหนดให้การพัฒนาทักษะทางอารมณ์และสังคมของนักเรียนเป็นคุณสมบัติหนึ่งของความสามารถที่ครูต้องมี เพื่อให้ได้ใบอนุญาตประกอบวิชาชีพครู	- ทักษะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการสอน ถือเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรบังคับที่ครูจะต้องเรียนรู้ เนื่องจากเป็นส่วนหนึ่งของโปรแกรมพัฒนาวิชาชีพภาคบังคับของครูระดับอนุบาลและครูระดับประถมศึกษาในประเทศฝรั่งเศส กรีซ อิสราเอล เม็กซิโก สวีเดน และเบลเยียม - เกือบทุกรัฐ (48) ในประเทศสหรัฐอเมริกา กำหนดให้ใบอนุญาตประกอบวิชาชีพครู มีการกำหนดคุณสมบัติบางส่วนที่ครูต้องมีความรู้ในการช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ทางอารมณ์และสังคมให้กับนักเรียนได้ และมากกว่าครึ่งหนึ่งของรัฐทั้งหมด กำหนดคุณสมบัติให้ครูต้องมุ่งพัฒนาการเรียนรู้ทางอารมณ์และสังคมอย่างรอบด้านให้กับเด็ก
5. ขับเคลื่อนการรณรงค์เผยแพร่ข้อมูล	สื่อสารและกระตุ้นให้ผู้เรียนรู้ทุกคนให้ความสำคัญต่อทักษะทุนชีวิต โดย: - รณรงค์เผยแพร่ข้อมูลที่เน้นเรื่องผลประโยชน์ต่อการหารายได้ ที่ส่งผลมาจากการศึกษาและการพัฒนาทักษะ - รณรงค์เผยแพร่ข้อมูลโดยเลือกใช้บุคคลที่เหมาะสม เพื่อเข้าถึงและสร้างอิทธิพลต่อกลุ่มเป้าหมาย	- ในประเทศเม็กซิโก ภาครัฐได้จัดทำรณรงค์เผยแพร่ข้อมูลที่มุ่งเน้นในการสื่อสารเรื่องประโยชน์จากการศึกษาในด้านของรายได้ ซึ่งส่งผลต่อการเรียนรู้ที่ดีขึ้น และเห็นผลอย่างมากในกลุ่มเยาวชนหญิง - ในประเทศเนเธอร์แลนด์ โปรแกรมการเรียนรู้หนังสือสำหรับประชากรวัยแรงงานนั้นแสดงให้เห็นเกี่ยวกับตัวแทนของท้องถิ่น “ท่านทูต” ผู้ที่ศึกษาจนมีทักษะการอ่านขั้นพื้นฐาน ถึงแม้ว่าผ่านความยากจนและมลทิน ซึ่งเป็นตัวอย่างที่ดีในการกระตุ้นกลุ่มเปราะบางให้เข้ามาสู่การเรียนรู้

หมายเหตุ:

- ASAT คือ การสำรวจและพัฒนาทักษะและความพร้อมของเยาวชนและประชากรวัยแรงงาน
- PISA คือ โปรแกรมการประเมินสมรรถนะนักเรียนมาตรฐานสากล
- PIAAC คือ การสำรวจความสามารถผู้ใหญ่อสากล
- คลังข้อมูลของธนาคารโลก คือ แนวปฏิบัติเพื่อปรับปรุงการเรียนรู้สากลที่คุ้มค่า (Cost-effective Approaches to Improve Global Learning)
- คลังข้อมูลของกระทรวงศึกษาธิการของสหรัฐอเมริกา คือ ห้องสมุดด้านการศึกษาซึ่งใช้ผลลัพธ์เชิงประจักษ์เพื่อออกแบบแนวทางการศึกษาที่ทำให้เกิดผลลัพธ์ (What Works Clearinghouse)
- คลังข้อมูลของ CASEL คือ โปรแกรมเพื่อให้ทิศทางสำหรับการเรียนรู้ทางสังคมและอารมณ์ (Program Guide for Social and Emotional Learning: SEL)
- คู่มือของธนาคารโลกด้านการประเมินผลลัพธ์ คือ การประเมินผลลัพธ์ในทางปฏิบัติ (Impact Evaluation in Practice)

- รัฐบาลอาจเลือกทำข้อเสนอบางข้อที่สามารถดำเนินการได้ ภายใต้ปัจจัยทางการเงิน และเหตุผลทางเทคนิค
- พลังของการปฏิรูปในแต่ละด้านมาจากการช่วยเสริมซึ่งกันและกัน ตัวอย่างเช่น ความสามารถของหน่วยประสานงานที่จะทำให้เกิดการปฏิรูป (ในข้อเสนอแนะที่ 2) ขึ้นอยู่กับความเข้าใจร่วมกันในวิกฤตด้านทักษะของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกคน และแนวทางที่จะทำให้เกิดผลสำเร็จในการแก้วิกฤต (ข้อเสนอแนะที่ 1) รวมไปถึงความสามารถของครูที่จะปรับปรุงการสอนโดยอาศัยเครื่องมือที่มีอยู่ (ข้อเสนอแนะที่ 4) ยิ่งไปกว่านั้น พลังของการขับเคลื่อนเครื่องมือนวัตกรรมเพื่อส่งเสริมทักษะพื้นฐานชีวิตของผู้เรียน (ข้อเสนอแนะที่ 3) ก็ขึ้นอยู่กับว่า ผู้เรียนทราบถึงโอกาสในการเรียนรู้และเชื่อในประโยชน์ที่จะได้รับ (ข้อเสนอแนะที่ 5)
- รัฐบาลอาจพิจารณาเป้าหมายอื่น ๆ เช่น
 - เพิ่มเติมจำนวนของประชากรที่สามารถทำงานในสายอาชีพขั้นสูงได้ เช่น นักวิทยาศาสตร์ด้านคอมพิวเตอร์และข้อมูลขั้นสูง (advanced computer and data scientist) และผู้เชี่ยวชาญด้านธุรกิจและระบบสารสนเทศ ฯลฯ
 - พิจารณาเป้าหมายกว้าง ๆ เช่น การสร้างพลเมืองที่มีความสุขที่สามารถสนับสนุนศีลธรรมและจริยธรรมในสังคม ซึ่งการพัฒนาทักษะพื้นฐานชีวิตจะสามารถช่วยสนับสนุนเป้าหมายนี้ได้ เนื่องจากเป็นความสามารถที่จะช่วยให้บุคคลสามารถพัฒนาทักษะสำหรับวิชาชีพที่สำคัญ มีสุขภาวะที่ดี และมีส่วนช่วยสังคมโดยรวม โดยช่วยให้เด็กเยาวชน และผู้ใหญ่ สามารถแปลงความคิดด้านศีลธรรมและจริยธรรมไปสู่การปฏิบัติจริง เช่น กระตุ้นให้เกิดผู้นำทางศีลธรรม อาสาสมัครที่คล่องแคล่ว และสมาชิกครอบครัวที่ห่วงใยผู้อื่น

9.

ประสานพลังสร้าง "สังคมแห่งการเรียนรู้"

จนถึงวันนี้ รัฐบาลกำลังใช้ **"พลังจากนโยบาย"** และทรัพยากรที่มี เพื่อจะยกระดับประเทศให้พ้นจากกับดักประเทศรายได้ปานกลาง (middle-income trap) เน้นอนว่า การพัฒนาเด็ก เยาวชน และผู้ใหญ่ให้มีทักษะพื้นฐานชีวิตที่หลากหลายจะเป็นพลังสำคัญที่ช่วยผลักดันให้ประเทศก้าวไปข้างหน้าได้อย่างยั่งยืน

ด้วย **"พลังจากความรู้"** จากการสำรวจได้ค้นหาช่องว่างและวิถีทางที่จะเติมเต็มและต่อยอดโอกาสจากนโยบายและปฏิบัติการที่เกิดขึ้นแล้วให้ตรงจุด จนกลั่นออกมาเป็นข้อเสนอแนะ 5 ประการ ได้แก่ (1) การพัฒนาแนวทางเชิงกลยุทธ์ (2) ประสานความร่วมมือการส่งมอบการเรียนรู้ (3) ดำเนินการใช้เครื่องมือนวัตกรรม (4) เพิ่มประสิทธิภาพการรับรองคุณภาพ (5) ขับเคลื่อนการรณรงค์เผยแพร่ข้อมูล ซึ่งจะได้ช่วยเสริมให้เกิดความมั่นใจว่าคนไทยจะมีทักษะพื้นฐานชีวิตที่พร้อมพอสําหรับการก้าวต่อไปเพื่อนําพาประเทศไทยไปสู่อนาคตที่เจริญรุ่งเรือง

แต่ภาพอันพึงประสงค์ดังกล่าวหรือแม้แต่การก้าวพ้นวิกฤติจะไม่อาจเกิดขึ้นได้เลย หากขาด **"พลังจากความร่วมมือ"** ระหว่างผู้นำจากทุกภาคส่วน ทั้งภาคการเมือง หน่วยงานของรัฐ ภาคเอกชน นักการศึกษา ฯลฯ ที่ตกลงใจก้าวเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการขับเคลื่อนให้คนไทยมีโอกาสพัฒนาทักษะพื้นฐานชีวิตให้พ้นขีด "อันตราย" ดังที่ปรากฏแล้ว ณ วันนี้

สิ่งสำคัญที่จะรองรับและเป็นหลักประกันความสำเร็จให้เกิดเป็นจริงอย่างมั่นคงก็คือ การสร้างระบบนิเวศการศึกษาและฝึกอบรมให้เข้มแข็ง ยืดหยุ่น และยั่งยืน โดยมี **การสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ (establishing a learning society)** เป็นพื้นฐาน เพราะสังคมแห่งการเรียนรู้ถือเป็นส่วนหนึ่งของระบบนิเวศทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างกว้างที่จะช่วยรับรองได้ว่ามีทักษะที่จำเป็นสำหรับการพัฒนาบุคคลและสังคมให้ก้าวหน้า

สังคมแห่งการเรียนรู้ หมายถึง สังคมที่ทุกคนมีโอกาที่จะพัฒนาความสามารถและสร้างทักษะใหม่อย่างต่อเนื่องตลอดทุกช่วงชีวิต โดยที่ทุกคนมีความสนใจอย่างแรงกล้าและถูกกระตุ้นให้เรียนรู้ซึ่งกันและกัน

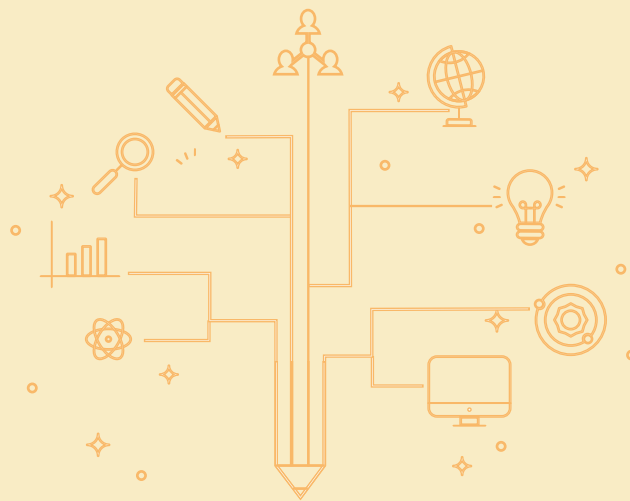
การสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ไม่สามารถจะทำได้ภายในหนึ่งวัน การพัฒนาี้จะต้องเกิดจากการสะสมและความร่วมมือกันของหลายภาคส่วน โดยเฉพาะผู้กำหนดนโยบาย สถาบันการศึกษาและฝึกอบรม นายจ้าง และผู้เรียน

หากประเทศไทยจัดทำ “สัญญาประชาคมสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ (social pact towards a learning society)” โดยมีรัฐบาลเป็นเจ้าภาพ สัญญาประชาคมนี้จะช่วยนำผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่ายให้เข้ามามีส่วนร่วม ประสานความพยายามผ่านจิตวิญญาณของการแบ่งปันความรับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมาย (responsibility) และความรับผิดชอบต่อผลของการกระทำ (accountability) โดยก้าวแรกคือ การร่วมกันสร้างวิสัยทัศน์ร่วม (shared vision) ความมุ่งมั่นที่จะลงมือดำเนินการของผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย ด้ชนนี้ชี้วัดความสำเร็จเพื่อติดตามความก้าวหน้า และการรายงานผลต่อสาธารณะ

ประเทศไทยสามารถเตรียมความพร้อมสำหรับสังคมแห่งการเรียนรู้ได้หรือไม่ หรือเป็นดินแดนในอุดมคติที่อยู่ในจินตนาการหรือในความฝันเท่านั้น

คำตอบส่วนหนึ่งอยู่ที่ความสามารถของประเทศไทย ที่จะเร่งความพยายามที่ดำเนินการอยู่ เพื่อปรับปรุงคุณภาพของโอกาสการเรียนรู้ที่มีอยู่ในทุกระดับการศึกษาและฝึกอบรม และช่วยให้กลุ่มที่เปราะบางสามารถเสริมสร้างทักษะพื้นฐานชีวิตที่จำเป็นต่อการเติบโตในศตวรรษที่ 21

และผู้ที่มีชื่อว่าคำตอบนี้จะเกิดเป็นจริงได้หรือไม่ ก็คือ ผู้นำทุกคนจากทุกภาคส่วนในสังคมไทยนั่นเอง...

จัดทำโดย สำนักพัฒนานวัตกรรมการเพื่อสร้างโอกาสการเรียนรู้ กสศ.

พิมพ์ครั้งแรก กุมภาพันธ์ 2569

จำนวนพิมพ์ 500 เล่ม

กองบรรณาธิการ นางสาวธันว์ธิดา วงศ์ประสงค์

นางสาวอภิญญา ตันทวีวงศ์

นางสาววิวิฐา แก้วเกตุ

นายอนันต์ วิจิตานนท์

ที่ปรึกษา

บรรณาธิการ

กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา

กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา

ท่านสามารถสแกน QR Code เพื่อเข้าถึงเนื้อหารายงานฉบับสมบูรณ์
ทั้งภาคภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ได้ที่นี่

รายงาน “ทิศทางการพัฒนาทักษะพื้นฐานชีวิต เพื่ออนาคตที่เข้มแข็งและยั่งยืนของประเทศ”

รายงาน “Fostering Foundational Skill in Thailand” (ฉบับภาษาอังกฤษ)

กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.)
เลขที่ 388 อาคาร เอส.พี. ชั้น 13 ถนนพหลโยธิน
แขวงสามเสนใน เขตพญาไท กรุงเทพฯ 10400
โทรศัพท์ 0 2079 5475 โทรสาร 0 2619 1810, 0 2619 1812